

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Nyckeln till skolframgång för nyanlända elever

En kvalitativ intervjustudie om inkludering i
sambandskunskapsundervisningen ur ett interkulturellt perspektiv

KURS: *Examensarbete, 15 hp*

PROGRAM: *Grundskolelärare 4-6*

FÖRFATTARE: *Leunora Asllani*

EXAMINATOR: *Rebecka Florin Sädbom*

TERMIN: *VT 19*

SAMMANFATTNING

Leunora Asllani

Nyckeln till skolframgång för nyanlända elever

En kvalitativ intervjustudie om inkludering i samhällskunskapsundervisningen ur ett interkulturellt perspektiv

Antal sidor: 37

Syftet med föregående undersökning är att öka kunskapen om hur samhällskunskapslärare inkluderar nyanlända elever i undervisningen samt vilka utmaningar som finns i arbetet med detta. Genom en kvalitativ forskningsintervju med fem grundskollärare i årskurs 4–6 har data samlats in och kategoriserats utifrån tre teman som är följande: *Betydande faktorer för inkluderingsprocessen, didaktiskt förhållningssätt och läroplan samt vikten av nyanlända elevers tidigare bakgrund och erfarenheter.*

Resultatet av undersökningen visar att det finns flera utmaningar men även möjligheter i arbetet med nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen. Inkludering är ett omtalat begrepp vilket innebär att många uppfattar inkludering på skilda sätt. Detta påverkar givetvis undervisningens utformande. Men för att lyckas med inkluderingsprocessen framför samhällskunskapslärare olika strategier och verktyg som de anser vara viktiga. Tydlighet, användning av tidigare erfarenheter, repetition, diskussioner, grupparbeten, jämförelser, visualiseringsverktyg och samarbeten med CFL och modersmåls lärare är de huvudsakliga verktygen. De svårigheter som lyfts fram i studien är bristande språkkunskaper, tidigare skolbakgrund och erfarenheter, socioekonomisk bakgrund, kulturkrockar samt samhällskunskapens abstrakta och komplexa innehåll. Även om samhällskunskapsämnet är ett brett ämne betonar samtliga samhällskunskapslärare att ämnet är viktigt eftersom de hjälper och vägleder de nyanlända eleverna att vara delaktiga i den nya kontext de nu befinner sig i. Avslutningsvis har resultatet analyserats utifrån tidigare forskning och det interkulturella perspektivet.

Sökord: Inkludering, samhällskunskapsdidaktik, nyanlända elever, interkulturellt perspektiv, samhällskunskapslärare

---

ABSTRACT

Leunora Asllani

The key to success in school for newly arrived pupils

A qualitative interview study about inclusion in social science subject from an intercultural perspective

Pages: 37

The purpose of the previous study is to increase the knowledge of how social science teachers include newly arrived pupils in the teaching and the challenges that are present in this work. Through a qualitative research interview with primary school teachers in grades 4–6, data has been collected. Collected data has been categorized based on three themes that are the following: *Significant factors for the inclusion process, didactic approach and curriculum as well as the importance of newly arrived pupils previous background and experiences.*

The results of the survey show that there are many challenges, but also opportunities in working with newly arrived pupils in social science subject. Inclusion is a well-known concept, which means that many perceive inclusion in different ways. This obviously affects the design of the teaching. But in order to succeed with the inclusion process the social science teachers emphasizes different strategies and tools they consider as important. Clarity, repetition, discussions, group work, comparisons, visualization tools and collaborations with CFL and mother tongue teachers are the main tools. The difficulties highlighted in the study are lack of language skills, previous school background and experiences, socio-economic background, cultural clashes, and the abstract and complex content of social studies. Although the subject of social science is a broad subject I the social science teachers emphasizes that the subject is important because they help and guide the newly arrived pupils to be included in the new context they apart of. In summary, the result has been analyzed from previous research and the intercultural perspective.

Key Words: Inclusion, social studies didactic, newly arrived pupils, intercultural perspective, social studies teacher.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Bakgrund	3
3.1 Definition för begreppen nyanlända elever och inkludering.....	3
3.2 Didaktiskt förhållningssätt och läroplan.....	4
4. Tidigare forskning	6
4.1 Påverkande faktorer för inkludering av nyanlända elever.....	6
4.2 Samhällskunskapsämnets möjligheter för nyanlända elever	7
4.3 Samhällskunskapslärares förhållningssätt och nyanlända elevers bakgrund	7
5. Interkulturellt perspektiv	9
6. Metod	12
6.1 Val av metod.....	12
6.2 Urval.....	12
6.3 Genomförande	13
6.4 Etiska överväganden.....	15
6.5 Reliabilitet och validitet.....	15
7. Resultat	17
7.1 Betydande faktorer för inkluderingsprocessen.....	17
7.2 Samhällskunskapsämnets möjligheter och utmaningar	21
7.3 Vikten av nyanlända elevers tidigare erfarenheter och bakgrund	25
8. Diskussion	29
8.1 Metoddiskussion.....	29
8.2 Resultatdiskussion	30
7.3 Slutsats och vidare forskning.....	33
9. Referenslista	35
Bilaga 1 - Samtyckesbrev	38
Bilaga 2 – Tematisering intervjufrågor	39

1. Inledning

Flyktningskrisen har de senaste åren varit en stor utmaning för det svenska utbildningssystemet. Antalet nyanlända elever har ökat och hur de ska mötas och komma tillrätta har diskuterats på alla olika nivåer, såväl politiskt som pedagogiskt. Sverige är ett demokratiskt land och sätter stor vikt på likvärdigheten i skolan. Dock menar Lärarnas riksförbund (2015) att likvärdigheten är bristande i den svenska skolan och att de nyanlända eleverna inte är inkluderade i skolans alla ämnen. I förhållande till detta har även resultatet av en litteraturstudie visat att det råder brist i lärarkompetens för att inkludera de nyanlända eleverna, specifikt i samhällskunskapsundervisningen (Asllani & Larsson, 2018). Skolan är en mötesplats där människor möter olika språk, kulturer och värderingar. Vidare betyder det att frågor kring interkulturell pedagogik har blivit aktuellt. Således är det angeläget att lärare skapar ett interkulturellt förhållningssätt som ska tillämpas i alla ämnen i syfte att möta och ge alla elever möjlighet till en undervisning som de behärskar (Lorentz, 2009; Lahdenperä 2004).

Svenska skolväsendet vilar på en demokratisk grund vilket innebär att utbildningen ska vara likvärdig oavsett var i landet undervisningen bedrivs. Trots detta råder det stora skillnader för hur olika kommuner möter och kartlägger nyanlända elever i skolan. Statistik har även visat att elever som anländer till Sverige och påbörjar sin skolgång inte har samma förutsättningar att uppnå kunskapskraven på samma sätt som de elever som är födda i Sverige. Detta beror på att skolor avskiljer och isolerar de nyanlända eleverna från de övriga eleverna. Det innebär att de exkluderas från undervisningen och inte får möjlighet att införlivas i den sociala gemenskapen (Skolinspektionen, 2009.). Därav ställs det stora krav på lärare eftersom deras uppgift är att se till att eleverna får en likvärdig utbildning i syfte att bli socialt delaktiga och utvecklas samt få goda förutsättningar för fortsatta studier och arbete (Skolverket, 2016).

Skolan och lärarna står inför stora utmaningar i arbete med nyanlända elever (Skolverket, 2016). För att ta sig an dessa utmaningar präglas de nyanlända elevers utbildning initialt av språkstudier, vilket innebär att de blir exkluderade från andra viktiga ämnen, bland annat samhällskunskapsämnet. Det kan konstateras att samhällskunskap är ett ämne som kan hjälpa de nyanlända eleverna att skapa förståelse och kunskap om det nya land och kultur de har kommat till. Hur detta planeras och genomförs baseras på lärarens didaktiska val (Asllani & Larsson, 2018).

Av denna orsaken finns det relevans att undersöka hur lärare på olika skolor inkluderar nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen samt vilka svårigheter som kan uppstå för lärare. Det är även viktigt att poängtera att det inte finns mycket forskning där man på ett specifikt sätt redogör för hur lärare inkluderar nyanlända elever i samhällskunskapsämnet. Detta kan bero på att det finns många faktorer som måste tas till hänsyn när det talas om inkludering av nyanlända elever. Det var även något som utmärktes vid en genomförd litteraturstudie av Asllani och Larsson (2018). Följande studie tar därmed sin utgångspunkt i en kvalitativ metod i syfte att redogöra hur olika lärare arbetar med inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsämnet.

2. Syfte och frågeställningar

Fokus riktas åt lärarens förhållningssätt till nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen för årskurs 4–6. Därmed är syftet med undersökningen att bidra med kunskap om hur samhällskunskapslärare inkluderar nyanlända elever i samhällskunskapsämnet. För att uppfylla detta syfte kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Hur kan samhällskunskapslärare inkludera nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen?
- Hur används nyanlända elevers tidigare erfarenheter, kunskaper och elevens bakgrund i samhällskunskapsundervisningen?
- Vilka utmaningar ställs samhällskunskapslärare inför i arbetet med nyanlända elever?

3. Bakgrund

I denna del av arbetet berörs definitionen av begreppen inkludering, nyanlända elever samt samhällskunskapsdidaktik i förhållande till litteratur och *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen, fritidsbemmet* 2011, [LGR 11]. I följande del kommer även undersökningens teoretiska utgångspunkt att förklaras och presenteras. Den teoretiska referensramen kommer dessutom att ligga till grund för analys och tolkning av det empiriska materialet.

3.1 Definition för begreppen nyanlända elever och inkludering

Sverige har de senaste åren haft en kraftig invandring vilket har skapat utmaningar för det svenska skolväsendet. Det här har i sin tur resulterat till att antalet nyanlända elever har ökat i grundskolan, vilket även betyder att sätter press på kommunerna. Alla kommuner har ett ansvar att ta emot nyanlända elever och erbjuda dem en bra utbildning. Det finns nyanlända elever i de flesta kommunerna, men de har fördelats ojämnt mellan skolorna (Skolverket, 2017a). Enligt skollagens definition (SFS 2010:800) är en nyanländ elev någon som har bott utomlands och sedan bosatt sig i Sverige, inte har svenska som modersmål samt anlant nära skolstarten. När en elev har genomfört fyra år av sin skolgång anses den inte som nyanländ längre (Skolinspektionen, 2009; Allmänna råd för nyanlända, 2016).

Alla barn och elever har rätt att få tillgång till utbildning (Skolverket, 2018; SFS 2010:800). Vad gäller mottagandet av nyanlända elever på grundskolenivå finns det två huvudsakliga organisatoriska modeller; förberedelseklass och direktintegrering. Det finns för- och nackdelar med båda modellerna. Fördelen med förberedelseklass är att elever ges möjlighet att få stöttning på sitt modersmål och utvecklas i sin egen takt, dock är nackdelen att de blir isolerade för resterande på skolan. I samband med detta framför även skolinspektionen (2009 s. 7) att elever placeras oreflekterat i förberedelseklasser utan att undervisningen är anpassad till elevernas individuella förutsättningar. Vad gäller fördelar med direktintegrerade är att fysisk segregation undviks men nackdelen är att lärare saknar tillräcklig kompetens vad gäller språkutveckling för nyanlända elever (Bunar, 2015).

I förhållande till detta behöver nyanlända elever kartläggning för att kunna avgöra årskursplacering. När detta genomförs ska ålder, personliga förhållanden och förkunskaper tas till hänsyn. I samband med detta ska skolan dessutom enligt skollagen (SFS 2010:800) upprätta en individuell studieplan senast två månader efter att eleven har tagits emot i skolan. Således innebär det att de enskilda skolorna inklusive lärarna har ett ansvar och rutiner för hur denna plan ska följas upp (2010:800; Skolverket, 2017a). Kartläggningen och individuella utvecklingsplanen utgör grunden för hur lärare individuellt ska planera sin undervisning utifrån varje enskild elevs behov och förutsättningar. Skolor och lärare har tidigare efterfrågat mycket kunskap om kartläggning av nyanlända elevers kunskaper. Idag däremot efterfrågas ytterligare kunskaper om hur man ska undervisa de nyanlända, eftersom det upplevs som en utmaning för de verksamma lärarna. Av detta skäl behöver både elever och lärare verktyg, stöttning och vägledning för att lyckas så långt som möjligt. I flertal rapporter från skolmyndigheterna har det påvisats att det råder stora brister i och kring undervisning av nyanlända elever. Därmed är det viktigt att vara medveten om att arbetet med de nyanlända eleverna är långsiktigt och likaså insatserna (Skolverket, 2017b).

Det innebär att den svenska skolan är i behov av förändring och utveckling vad gäller nyanlända elever. Genom en granskning som har genomförts av skolinspektionen råder det stora svårigheter med att ta emot och introducera nyanlända elever i kommunerna. Skolorna i de olika kommunerna gör tvärtemot sitt uppdrag, de särskiljer och segrar eleverna. Därmed krävs åtgärder i syfte att inkludera de nyanlända eleverna, där både personal och klasskamrater visar respekt och hänsyn men även tar tillvara på språkliga och kulturella bakgrunder (Skolverket, 2009). Enligt statistik har elever med utländsk bakgrund svårare att uppnå kunskapskraven grundskolans olika ämnen (Utbildningsdepartementet, 2017). Konsekvenserna av att nyanlända elever tillhör den grupp där svårigheter är som störst gällande behörighet till gymnasiet beror på att elever inte får goda förutsättningar i undervisningen men även för att det finns bristande kunskaper hos lärare (Bunar, 2015).

Svenska skolans strävan efter en likvärdig utbildning har visat sig vara en utmaning för alla berörda parter. För att alla elever ska få lika möjligheter är det viktigt att elever är inkluderade i skolans ämnen och inte särskiljande. Ur ett utbildnings- och undervisningsperspektiv innebär inkludering att så många som möjligt är delaktiga i undervisningen. För att uppnå ett inkluderande klassrum krävs det lärarkompetens i syfte att anpassa undervisningen för varje elev enskilda behov och förutsättningar. Innan begreppet inkludering tillkom var fokus på integrering. Under 1960-talet användes integrering i skolorna som innebar att eleverna var med i klassrummet, dock utan någon särskilt anpassning (Niholm, 2006). Den fysiska närvaron var i fokus, men det är viktigt att förstå att inkludering handlar mer om än bara den fysiska närvaron. I samband med detta lyfter Susan Tetler (Barow, 2013) som är forskare inom specialpedagogiska frågor fram att det krävs fyra olika kompetenser hos lärare för att lyckas med inkludering. De fyra olika inkluderingskompetenser är följande: *relationskompetenser*, *didaktiska kompetenser*, *samarbetskompetenser* samt *kompetens att leda lärande*.

För att lyckas med inkluderingsprocessen krävs det att lärare håller sig till nämnda kompetenser men även att skolan skapar en organisation som ständigt känner av elevernas behov och erbjuder möjligheter i syfte att individanpassa undervisningen (Niholm, 2006). Hur undervisningen i de olika ämnen, specifikt samhällskunskapsämnet ska utformas ligger på lärarnas didaktiska val.

3.2 Didaktiskt förhållningssätt och läroplan

Verksamma lärare har i uppgift att planera, organisera och utvärdera undervisning. För att möjliggöra en god undervisning är det betydelsefullt att skapa ett didaktiskt förhållningssätt. Didaktik är ett begrepp som betyder undervisningslära. När undervisning planeras bör man utgå från följande tre didaktiska grundfrågor: Vad, hur och varför. Dessa frågor ska besvaras dagligen i syfte att ta ställning till ämnesinnehåll, arbetsmetoder samt bedömning (Arfwedson & Arfwedson, 1998).

Samhällskunskapsdidaktik handlar om att betrakta relationen mellan teori och praktik. De grundfrågor som har nämnts tidigare har ett samband mellan teori och praktik. Frågan *vad* och *hur* är konkretbaserad med fokus på innehåll och metoder. Frågan *varför* ses som teoribaserad i syfte att motivera och hänvisa de olika överväganden till teorier och forskningsresultat. Detta är betydelsefullt, eftersom det ger läraren kännedom om för- och nackdelar med valda

områden i praktiken samt att undervisningen vilar på en beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund (Ekendahl, Nohagen & Sandahl, 2015).

Samhällskunskapsämnet är ett ämne som ger elever möjligheter att utveckla olika förmågor exempelvis kritisk granska, organisera och analysera olika samhällsförhållanden. Dock är ämnets uppdrag även att förbereda eleverna för att bli aktiva medborgare. I förhållande till detta menar Ekendahl et al., (2015) att behärska samhällskunskapsämnet är som att kunna ett hantverk. Eftersom samhällskunskapsämnet är ett brett ämne som innefattar utveckling av olika förmågor finns det även olika syn hos lärare vad gäller kunskapsuppdraget. Det är mycket innehåll som ska hinnas med vilket leder till att lärare gör egna val och prioriteringar (Ekendahl et.al, 2015). Dock är det viktigt att skapa medvetenhet om att stor variation av innehåll ger risk för ytinläring.

Samhällskunskapsämnet kan upplevas som komplext på grund av det breda och abstrakta innehållet. Nyanlända elever kan uppleva svårigheter med den samhällsbild och det grundvärderingar som framkommer i undervisningen, eftersom det inte alltid förhåller sig till deras verklighet. Därmed hävdar Långström och Virta (2016) att det är viktigt att ta hänsyn och lyfta fram elevernas livsvärld, erfarenheter och bakgrund i undervisningen. Sådana situationer kan vara svårt för lärare att genomföra eftersom de kan ha ett förhållningssätt som författaren benämner för ”färgblindhet”. Det innebär att man inte märker skillnader i klassrummet utan behandlar alla likadant, vilket leder till att elevernas behov kommer åt sidan. Konsekvenserna av ett sådant förhållningssätt kan dessutom leda till att eleverna inte känner samhörighet med samhället eftersom undervisningen blir för abstrakt. Detta i sin tur ökar risken för utanförskap, något som varken lärare, elever eller skolan vill ska inträffa (Långström & Virta, 2016.).

Varje verksam lärare har till skyldighet enligt skollagen att följa och planera lektioner med läroplan som utgångspunkt. Det innebär att prioriteringar som görs ska vara baserade på läroplanen. Detta för att utbildningen ska vara likvärdig i svenska skolväsendet. I läroplanens inledande kapitel framkommer det att den växande rörligheten över nationsgränserna samt internationaliseringen ställer krav på att människor utvecklar en förmåga att leva och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Skolan är en kulturell och social mötesplats som har möjlighet att utveckla och stärka elevernas medvetenhet om sin egen delaktighet i det gemensamma kulturarvet men även att leva sig in i andra värderingar och villkor (Skolverket, 2018 s. 217). När det gäller kursplanen för samhällskunskap finns det en del viktiga punkter som behandlar fenomenet inkludering av nyanlända elever. Det är bland annat att elever ska utveckla förståelse för människors levnadsvillkor men även utveckla kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Elever ska dessutom få förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv (Skolverket, 2018 s. 215).

Sammanfattningsvis handlar det om att lärare skapar ett didaktiskt förhållningssätt genom att besvara frågorna *vad*, *hur* och *varför* och detta i relation till läroplan och samhällskunskapsämnets kursplan. Genom att förhålla sig till dessa riktlinjer får nyanlända elever goda förutsättningar att inkluderas.

4. Tidigare forskning

I följande avsnitt redogörs tidigare forskning gällande fenomenet inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsämnet.

4.1 Påverkande faktorer för inkludering av nyanlända elever

Inledningsvis är fenomenet inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsämnet ett viktigt ämne att beröra. I skolor världen över belyser forskning att det finns problem och begränsningar i utbildningsstödet som ges till flyktingelever. Dock finns det länder som arbetar med dessa frågor och gör ett gott arbete för att inkludera nyanlända elever. Att skolan och dess personal har en välkomnande och positiv attityd till flyktingelever har visat sig vara en viktig faktor i inkluderandet av nyanlända elever i samhällskunskapsämnet (Taylor & Sidhu, 2011).

En studie genomförd av Taylor och Sidhu (2011) har visat att det finns många faktorer som påverkar inkluderingen av nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen. De påverkande faktorerna är bland annat nyanlända elevers erfarenheter men även deras språk- och ämneskunskaper. Resultatet tar också upp vikten av ett holistiskt synsätt i undervisningen. I samband med detta kan vi dessutom utifrån en litteraturstudie av Asllani och Larsson (2018) konstatera att det finns en del sätt att inkludera nyanlända elever i undervisningen, vilket blir tydligt i resultatet. Dock framkommer det att lärare ställs inför en del utmaningar, bland annat tidsaspekten. Det innebär att lärare upplever att tiden inte räcker till, eftersom de ska både inkludera och hjälpa de nyanlända eleverna samtidigt som de ska utveckla och hjälpa de resterande eleverna. Samhällskunskapsämnet och dess komplexitet är också viktigt att ta upp. Detta då invandring är tydligt kopplat till samhällets förändring och precis som samhället är samhällskunskapsämnet också i ständig förändring (Asllani & Larsson, 2018).

Det finns en del skolor som arbetar med inkludering av nyanlända elever och i en litteraturstudie genomförd av Asllani och Larsson (2018) får man ta del av jämförelser mellan olika skolsystem i syfte att lyfta fram möjligheter och svårigheter vid inkludering. Det framkommer exempelvis att man inom den Tasmanska utbildningsavdelningen¹ kräver en öppen läroplan och ett skolsamhälle för att elever ska känna sig hemma och vara en del av skolan (Taylor & Sidhu, 2011). Detta genom att lärare tar tillvara på elevernas interkulturella, sociala och emotionella behov. Även i Storbritannien finns det forskning kring inkludering av nyanlända. De belyser också vikten av en öppen syn på läroplan för att nå alla elevers speciella behov. Dock finns det en del utmaningar för elever. Framförallt att de både ska utvecklas och bli en del av en ny kontext samtidigt som de ska utveckla olika förmågor som förhåller sig till läroplanen (Wallace, 2011). Det är viktigt att eleverna får utveckla olika förmågor som förhåller sig till läroplanen. Men det allra viktigaste är att de blir en del av den nya sociala kontexten i syfte att få möjlighet att leva och agera i det nya samhället (Hus & Matjasic, 2017). För att förstå viken av detta kan det jämföras med en studie som genomfördes i en skola i Danmark. Det framkom

---

¹ Tasmanien är en ö och en delstat i Australien.

att elever kände sig olyckliga och utanför på grund av de inte kunde identifiera sig med det danska samhället och deras kulturella kunskap var väldigt svag (Hedegaard, 2006, s. 146).

4.2 Samhällskunskapsämnets möjligheter för nyanlända elever

Samhällskunskapsämnet har möjligheten att utveckla olika förmågor hos elever i syfte att kunna leva och delta i samhället. Detta för att samhällskunskapsämnet är annorlunda än de övriga skolämnena. Samhällskunskapsämnets innehåll är kulturellt uppbyggd och innehåller en del abstrakta begrepp. Enligt Cho och Reich (2008) är samhällskunskapsämnet ett komplext ämne och sätter därmed krav på samhällskunskapslärare. För att få möjlighet att inkludera nyanlända elever är lärarens uppgift att ta tillvara på elevers erfarenheter och bakgrund för att de ska känna sig delaktiga. De menar dessutom att visualisering i undervisningen är en stor möjlighet för inkludering. Cho och Reich (2008) och Öberg (2016) lyfter fram i sina studier att visuella verktyg är viktiga eftersom det underlättar nyanlända elevers förståelse inom ämnet samhällskunskap. Detta eftersom elever lär sig på olika sätt och om alla sinnen används så minns och lär människan bäst. Enligt forskning är den största fördelen med användningen av visuella hjälpmedel att nyanlända elevers bristande språkkunskaper inte framgår lika tydligt. Därmed är forskning mycket positiv till visuella hjälpmedel eftersom det ger stora möjligheter till inkludering. Sammanfattningsvis har det visat sig att lärares inställningar och förväntningar är oerhört viktiga för att kunna stödja och motivera nyanlända elever i undervisningen.

4.3 Samhällskunskapslärares förhållningssätt och nyanlända elevers bakgrund

Det finns många faktorer som påverkar elevers skolgång. Socioekonomiska förhållanden och elevers erfarenheter är exempel på faktorer som lärare inte kan påverka. Lärare kan dock påverka elevers kunskapspresentationer genom att ge dem stöd (Grieve & Haining, 2011). Eftersom språket är ett hinder för elevernas inläring menar forskning att man bör använda modersmålslärare som hjälpmedel. Modersmålsundervisning i Sverige har varit tillgängligt sedan år 1980 men har inte fungerat som en speciell stödåtgärd för nyanlända elever, utan snarare som förstärkning av deras modersmål. Syftet är att modersmålslärare ska fungera som en handledare för elever (Avery, 2016, s. 404ff). Vidare lyfter Avery (2016, s. 406) fram i sin studie att elever gynnas om klasslärare och modersmålslärare har ett samarbete sinsemellan. Detta eftersom det har identifierats som en stark grund för kunskapsutvecklingen eftersom det finns elever som har en skolbakgrund och bär med sig goda ämneskunskaper. Därmed bör inte språket sätta ett hinder för ytterligare utveckling.

Nyanlända elever tar med sig kunskaper, färdigheter och resurser från sina egna hem och samhällen till de länder de invandrar. Förståelsen och användningen av elevers erfarenheter i undervisningen diskuteras i en studie genomförd av Dabach och Fones (2016). Ett viktigt begrepp som studien bygger på är transnationalism och dess påverkan på skolan och samhället i stort. Transnationalisering är en process och ett fenomen som är bundet till globalisering. Det handlar om att globalisera och göra människor till en del av den kontext de nu lever i (Dabach & Fones, 2016, s. 8). Det innebär att man på olika sätt ska ta tillvara på elevernas gränsöverskridande kunskaper i undervisningen. Vidare diskuterar även Hedegaard (2006, s. 147) i sin studie att användningen av elevers erfarenheter och bakgrundskunskaper hjälper elever att känna sig inkluderade och delaktiga. Dock är det viktigt att lärare hjälper elever att utveckla

ett kulturellt förhållningssätt som den nya samhällskontexten kräver. Forskning tar upp vikten av att skapa medvetenhet, förståelse och acceptans gällande deras egna kulturer och fördomar. Detta för att ge dem förutsättningar att acceptera andra människor som har andra värderingar, religioner och kulturer (Ryter, 2012; Hedegaard, 2006).

I förhållande till detta har det dessutom genomförts en studie av Odenstad (2018) i syfte att lyfta fram betydelsen av samhällskunskapsämnet. Odenstad (2018, s. 12) menar att frågor kring vad som är viktigt som medborgare är i hög grad relevanta inom ämnet samhällskunskap eftersom innehållet gör dem väl förbereda för att delta och bli goda medborgare i samhället. Därmed är det viktigt att lärare möjliggör en begriplig samhällskunskapsundervisning, vilket lärarna i studien framför som en utmaning. Detta beror på att det finns flera faktorer som ska tas till hänsyn. Exempelvis att klassrummen består av heterogena grupper. Det innebär att en del elever har med sig traumatiska upplevelser från krig och flykt medan andra har flyttat på grund av att föräldrarna fått arbete i Sverige. Det innebär med andra ord att det finns stor spridning avseende skolbakgrund, erfarenheter, språk och sociala livsvillkor vilket påverkar hur lärare utformar sin undervisning. Det framgår av deltagande lärare i studien att det är nästintill omöjligt att utforma en undervisning som är anpassad till alla på grund av denna spridning men även tidsbristen. Tidsramarna som råder i skolor gör att lärare sällar ämnets innehåll. Detta på grund av att nyanlända elevers begränsade språkliga kunskaper gör att det tar tid för dem att lära sig att bland annat argumentera, analysera, tänka kritiskt. Att arbeta med det svenska språket parallellt med samhällskunskapsämnet upplevs som en utmaning både bland elever och lärare (Odenstad, 2018).

När nyanlända elever kommer till Sverige har det enligt Odenstad (2018, s. 69) redan formats i ett annat land och dess kontext. Det innebär att de redan har med sig erfarenheter och värderingar och att sedan sätta sig in i en ny kontext är problematiskt för eleverna. Det är viktigt att förstå att det även finns risk för ett ”vi och dem” tänkande. Därför är det betydelsefullt att skolan tar tillvara på elevernas tidigare erfarenheter och medborgarkunskaper.

Sammanfattningsvis hävdar Odenstad (2018) att kontextuella faktorer som tid, organisation och elevgruppens sammansättning har påverkan i undervisningen. Trots detta måste man förstå att undervisning i samhällskunskap ger elever möjlighet att leva och förstå det svenska samhället eftersom det är en väg att integreras i samhället. Elever enligt studien lyfter fram att även dem vill utvecklas i syfte att kunna delta i samhället och känna tillhörighet och delaktighet. Därmed kan vi konstatera med hjälp av olika studier att nyanlända elever står inför många utmaningar när de bosätter sig i ett nytt land, nytt samhälle och nytt språk. För att bli en del av den nya kontext och samhälle handlar det om att klara av denna långa process. Avslutningsvis konstateras det att samhällskunskapsämnets innehåll är betydelsefull och en hjälpande hand för att klara av denna process.

5. Interkulturellt perspektiv

I följande avsnitt redogörs studiens teoretiska referensram vilket även ligger till grund för analys av det empiriska materialet.

Det interkulturella perspektivet tillkom efter år 1980 i samband med den utökade invandringen. Skolan blev därmed en mötesplats för elever med olika språk och kulturer. Samhällets internationalisering ställde dessutom höga krav på människors förmåga att leva och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Till följd av detta fick utbildning och pedagogik stor betydelse, eftersom de var tvungna att förhålla sig till en verklighet som allt mer präglades av mångkulturalitet. Det innebär i sin tur att dörrarna öppnades för en interkulturell skolundervisning. Kunskaper inom det interkulturella perspektivet i utbildningssammanhang blev därmed viktiga och betydelsefulla för att kunna förstå och förhålla sig till denna värld (Lorentz & Bergstedt, 2016). I förhållande till detta beslutade riksdagen år 1985 om att utbildningen i svenska skolväsendet skulle präglas av ett interkulturellt förhållningssätt. Målet med detta införande var för att det interkulturella perspektivet skulle ge möjlighet till ömsesidig respekt och förståelse för varandras kulturer och nationaliteter (Lahdenperä, 2004).

Inom det interkulturella kunskapsfältet används ett antal olika termer. För de som inte är beivrade inom detta område kan det skapa förvirring och svårigheter. Ett viktigt begrepp som behöver redogöras är pedagogik som innefattar vägledning, handledning, undervisning, utveckling, lärande och fostran. Pedagogik fungerar alltså som hjälpmedel för lärare i syfte att kontinuerligt utveckla undervisning men även elever, både kunskapsmässigt och personlighetsmässigt (Lahdenperä, 2004). För att skapa förståelse för det interkulturella perspektivet är det dessutom viktigt att redogöra skillnaden mellan de centrala begreppen, mångkulturell och interkulturell. Mångkulturell används för att ange en beskrivning av ett tillstånd eller en situation. Det kan exempelvis vara en mångkulturell skola som omfattas av individer från olika kulturer, nationaliteter eller etnicitet. Interkulturell betecknar däremot en handling eller rörelser mellan olika individer. Det kan exempelvis vara i skolan, där individer befinner sig i ett mångkulturellt sammanhang och agerar tillsammans. Dessa två begrepp hör tätt ihop (Lorentz & Bergstedt, 2016; Långström & Virta, 2016).

Interkulturalitet kan dessutom representeras utifrån kulturbegreppet. Det innebär att man utvecklar ett förhållningssätt som omfattar ömsesidig nyfikenhet och ökad förståelse för egna och andras kunskapssyn, livsformer, kulturer och tankesätt (Lorentz & Bergstedt, 2016, s.17). I förhållande till detta beskriver även Lahdenperä (2004) begreppet kultur utifrån ett antal punkter som är följande: Artefakter (maträtter, byggnader, musik, dans). Traditioner, språk, berättelser och historier. Känslor (normer, värderingar, trosföreställningar), relationer och kommunikation. Sinnesstämningar, känslouttryck, personlig hållning samt självkänsla. Det är viktigt att skapa förståelse för begreppet kultur eftersom det underlättar i sin tur förståelsen för det interkulturella lärandet. Det kan dessutom fungera som en hjälpande hand för verksamma lärare när de undervisar om andra kulturer eftersom de skapar medvetenhet om vilket innehåll som ska beröras (Lahdenperä, 2004).

Det svenska skolväsendets olika skolformer ska präglas av ett interkulturellt synsätt som innebär att undervisning i alla ämnen ska utgå från detta perspektiv samt omfatta alla elever. Syftet med det interkulturella perspektivet är att skapa ett acceptabelt förhållningssätt till varandra. Detta möjliggörs genom att alla individer i klassen, lärare som elever skapar förståelse och ömsesidig respekt för varandra. Detta är en process som strävar efter samhörighet och solidaritet mellan individer i det svenska samhället (Lahdenperä, 2004 s. 11f.). Fortsättningsvis ska skolans mångfaldsarbete utgå från ett interkulturellt ledarskap och pedagogik. Användningen av interkulturell pedagogik i undervisningen ger förutsättningar för att förstå varandra bättre. Lorentz (2009) hävdar att genom att använda sig av interkulturell pedagogik kan man lära sig på ”ett nytt sätt” och skapa ett ”vi” som är inkluderande för alla som bor i Sverige. Således ska exempelvis inte fenomenet en svensk och en invandrare betraktas som varandras motsatser utan som fenomen som ska mötas och inspirera varandra (Lorentz, 2009 s. 122).

Lorentz (2009) hävdar att skapandet av den här ”vi” känslan leder till att likheter och skillnader blir en del av den mångkulturella skolans kultur. Alla människor är olika vilket innebär att vi även skiljer oss väldigt mycket åt. Dock kan förståelse för likheter och skillnader mellan olika individer ge elever och lärare förståelse för hur man bemöter och kommunicerar med människor (Lorentz, 2009). I förhållande till detta lyfter även Lunderberg i sin doktorsavhandling *Utbildning och träning för interkulturell kommunikativ kompetens* (Lundberg 1991 refererad i Lorentz 2009, s. 118) att kommunikationen ska vara effektiv för att kunna diskutera olika synsätt med andra människor men även för att kunna lära sig av varandra. Interkulturella kompetens har därmed sin utgångspunkt i interkulturella perspektivet och står för förmågan att kommunicera med andra människor utan etnocentriska perspektiv på värderingar eller beteenden. Lorentz och Bergstedt (2016) menar att det olyckligtvis råder sådan brist hos lärare. För att utveckla en interkulturell kompetens är det viktigt att man ska skapa ett kritiskt förhållningssätt, som innebär att man reflekterar över sin egen kultur, historia och kulturella värderingar (Lahdenperä, 2004). Ett interkulturellt lärande kan medverka till ett gemensamt språk, där gemenskap och social inkludering skapas av deltagande, identitet och medvetenhet (Lorentz & Bergstedt, 2016).

Lärande inom skolans läroprocesser och arbetsformer innefattar processer där människor med olika språk och kulturer kommunicerar och påverkar varandra. Lärande och undervisning utifrån interkulturella perspektivet bygger på att individerna skapar relationer med varandra (Lahdenperä, 2004). Dessa läroprocesser på undervisning och lärande kan delas in i tre olika aspekter. Den första aspekten utgår från en erfarenhetsbaserad undervisning som fokuserar på erfarenheter, upplevelser och kunskaper. Lärare ska värdesätta detta genom att ge möjligheter till inlevelse för olika människors situationer. Den andra delen i läroprocessen handlar om konfrontation som innebär att elever får föreställa sig och grunda sig i hur andra kulturer tänker, värderar och kategorisera. Detta hjälper dem sedan att få kännedom om sitt eget sätt att värdera och tänka. Lärandet främjas med hjälp av lärare skapar situationer där elever får möjlighet att se kontraster mellan sin egen och andra kulturer. Den sista aspekten innefattar känslomässig bearbetning av den egna etnocentrismen. Det innebär att man utifrån sin egen uppfostran och kultur värderar och tolkar andra kulturer. För att bearbeta denna aspekt krävs det tid och ömsesidig relation (Lahdenperä, 2004).

Interkulturella perspektivet på lärande och undervisning präglas av en ömsesidig förståelse och respekt för varje människa, i skolan och klassrummet. För att lyckas nå detta, kan läroprocesserna användas i undervisningen av verksamma lärare (Lorentz & Bergstedt, 2016; Lähdenperä, 2004). Sammanfattningsvis innebär inte interkulturell pedagogik direkt socialisering i det nya samhället utan fokus ligger på att uppskatta elevernas bakgrund. Det handlar alltså om att ge elever stöd och förutsättningar i syfte att bygga sin kulturella, etniska och globala identitet. Därmed är det interkulturella teorin väsentlig för min studie eftersom samhällskunskapslärare dagligen får möta nyanlända elever som bär på olika erfarenheter, kulturer och värderingar i undervisningen. Det krävs att både lärare och elever utvecklar ett acceptabelt förhållningssätt för varandras värderingar och kulturer för att kunna leva och delta i det mångkulturella samhället. Genom att utgå från det interkulturella perspektivet får samhällskunskapslärare verktyg för hur de ska möta nyanlända elever och hjälpa dem att utvecklas och skapa ömsesidig förståelse och respekt för varje människa i samhället. Avslutningsvis är det viktigt att nämna att samhällskunskapsdidaktik på olika sätt hör samman med interkulturell pedagogik. Gemensamt för dem är målet att ge alla elever, oavsett etnisk, kulturell bakgrund eller färdigheter att ta sig ut och delta i det mångkulturella samhället (Långström & Virta).

6. Metod

I detta kapitel redogörs motivering till val av metod och urval. Vidare behandlar kapitlet även analysens utgångspunkt och genomförande.

6.1 Val av metod

Val av metod handlar om att finna vägen till ett uppsatt mål. Eftersom målet med undersökningen är att öka kunskapen om hur lärare i årskurs 4–6 inkluderar nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen är den kvalitativa forskningsintervjun mest väsentlig. Detta då kvalitativ forskningsintervju handlar om att försöka förstå världen ur undersökningspersonernas synvinkel och erfarenheter (Kvale & Brinkmann, 2009). Lärare får därmed genom denna metod möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och ge djupare inblick i hur de bedriver samhällskunskapsundervisningen med nyanlända elever.

Den insamlingsteknik som valdes var enskilda semistrukturerade intervjuer där en tankekarta förbereddes i förväg. Fördelen med denna metod var att det ställdes öppna frågor för att inleda ett samtal med respektive respondent och öppenheten i samtalet minskade risken för korta och oreflekterade svar. Respondenterna var även fria att svara utan att påverkas av andra personer eftersom det återigen genomfördes enskilda intervjuer. De förbestämda frågorna användes som utgångspunkt i samtalet. Dessutom omformulerades en del frågor, nya tillkom och vissa utelämnades. I en kvalitativ forskningsmetod produceras kunskap i samspel mellan intervjuaren och respondenten, därmed krävs det kunskap i form av färdigheter och ämneskunskaper för att kunna ställa följdfrågor (Kvale & Brinkmann, 2009).

Nackdelen med enskilda intervjuer var att diskussionerna till viss del blev endimensionell eftersom endast en person diskuterade. I de fall flera personer i en fokusgrupp samtalar blir den en interaktion och dynamisk diskussion där respondenterna väcker nya frågor och flera perspektiv lyfts fram (Kvale & Brinkmann, 2009). För studiens syfte lämpade det sig däremot med enskilda intervjuer eftersom det viktiga var att ta reda på varje respondents erfarenheter och arbetssätt. Dessa har analyserats och jämförts när alla intervjuer bearbetades och då dök det upp intressant information. För samtliga intervjuer med respondenterna följde denna struktur för att öka representativiteten och svaren var till hjälp för vidare analyser som genomfördes. För att besvara forskningsfrågorna i studien har det empiriska materialet analyseras utifrån olika teman som framkom under bearbetningen.

6.2 Urval

I den primära insamlingen av data deltog samhällskunskapslärare som hade olika ålder samt arbetslivserfarenheter (Se tabell 1). Först blev de tillfrågade och godkände därefter förfrågan i form av samtyckesbrev, vilket innebär att urvalet var icke-slumpmässigt. För denna studie är det ett lämpligt urval eftersom lärarna arbetar dagligen med elever och bär på olika erfarenheter som är viktiga för studiens syfte. Respondenterna har en del gemensamma egenskaper, till exempel undervisar samtliga lärare i samhällskunskap i årskurs 4–6 och arbetar inom Västra Götalands län. Däremot finns det även skillnader och en betydande sådan är att en del av respondenterna inte har undervisat många nyanlända elever. Att det finns likheter och

skillnader mellan respondenterna har varit medvetet och ett avsiktligt val för att upptäcka intressanta teman som lyfts fram i resultat- och diskussionsavsnittet. Därmed har det funnits en del urvalskriterier i syfte att nå en variation av hur samhällskunskapslärare arbetar med inkludering av nyanlända elever. De urvalskriterier som valts är att lärare arbetar i årskurserna 4–6, undervisar i samhällskunskap samt har olika erfarenheter av läraryrket.

Tabell 1. Tabell över respondenternas erfarenheter och utbildning.

Namn	Behörighet	Bakgrund	År i yrket	Geografiskt område
Pelle	Svenska och So- ämnen	Icke etnisk svensk	2	Mångkulturell skola – stor kommun
Kalle	Matematik, svenska, eng- elska och So- ämnen	Etnisk svensk	7	Mångkulturell skola – stor kommun
Anna	Matematik, svenska, eng- elska och So- ämnen	Etnisk svensk	1	Icke mångkultu- rell skola – liten kommun
Elin	Matematisk, svenska, eng- elska, No, So och bild.	Etnisk svensk	13	Mångkulturell skola – stor kommun
Maja	Matematisk, svenska, eng- elska, So, No	Etnisk svensk	5	Mångkulturell skola – stor kommun

6.3 Genomförande

I följande del redogörs studiens datainsamling, tillvägagångsätt, analys av data samt reliabilitet och validitet.

5.3.1 Datainsamling

I strävan efter både verklighetsnära och pålitlig information om hur skolor arbetar med inkludering av nyanlända elever har primära och sekundära källor används i studien. Enskilda intervjuer med grundskolelärare har genomförts och utgör de primära källorna. Den sekundära insamlingsmetoden bestod främst av tidigare genomförda studier i form av vetenskapliga artiklar, svenska skolans läroplan (*Lgr 11*) och litteratur som användes för att bearbeta och analysera det empiriska materialet. En del litteratur användes enbart som vägledning för det akademiska skrivandet och rapportens utformning. Båda typerna av informationskällor har tillämpats för att uppnå en sammankoppling mellan teori och praktik.

5.3.2 Tillvägagångsätt

Inledningsvis formulerades ett syfte med undersökningen. Utifrån syftet bestämdes sedan den teoretiska utgångspunkten för arbetet. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är det viktigt att den som intervjuar utvecklar en teoretisk förståelse av fenomenet som ska utforskas.

Därmed valdes interkulturella perspektivet som teoretiskt ramverk för undersökningen eftersom det ger samhällskunskapslärare verktyg för hur de ska möta, utveckla och inkludera nyanlända elever som bär på olika kulturer och värderingar. För att undersökningen ska bli så bra som möjligt bör intervjun planeras utifrån det interkulturella perspektivet som utgångspunkt för att underlätta bearbetningen vid analysdelen. Detta genom att studera och redogöra respondenternas erfarenheter i förhållande till fenomenet, i detta fall inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen. Med detta i åtanke skapades tankekartan med olika teman. Detta eftersom genom att ställa öppna frågor får respondenterna möjlighet att tala fritt om sina erfarenheter och upplevelser gällande fenomenet inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsundervisning.

Det är viktigt som intervjuare att vara medveten om att frågornas utformande har stor betydelse då svaren kan påverka undersökningsresultatet. Därmed var det mycket fokus på att skapa relevanta teman i tankekartan med specifika följdfrågor (se bilaga 2). Intervjuerna genomfördes på olika skolor med fem olika verksamma samhällskunskapslärare därav olika erfarenheter i arbetet med inkludering av nyanlända elever.

Med hänsyn till Kvale & Brinkmann (2009) är det viktigt med orientering när man iscensätter intervjun. Det innebär att man ska förklara tidsramen, syftet med arbetet samt hur samtalet ska sammanställas, vilket jag gjorde. Därmed sammanställdes materialet med hjälp av inspelning via mobiltelefon. Fördelar med att använda digitala verktyg för att spela in intervjuer är för att man kan fokusera och vägleda samtalet. Men att även finns möjlighet att återgå till intressanta aspekter som lyfts fram under intervjun. Efter genomförandet av intervjuerna vidtogs transkribering för att sedan analysera det sammanställda materialet (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 196). När transkriberingen genomfördes var inte fokus på hur respondenterna uttalade sig, utan vad de sa.

5.3.3 Analys av data

Vid analys av material lästes transkriberingen ett antal gånger för att finna olika teman. Efter analysprocessen framkom det likheter och skillnader hos varje respondent, vilket innebär att olika teman kunde skapas i syfte att skapa struktur och tydlighet för läsaren. Därmed har materialet bearbetats utifrån en innehållsanalys som är en undersökningsmetod där man drar slutsatser av studiens empiriska material (Bryman, 2011). Detta gör man genom att söka efter teman i det insamlade materialet. Därav färgkodades intervjuerna efter transkribering och detta utifrån tre huvudteman som framkom vid analys av data. De olika huvudteman som skapades utgick från studiens syfte och frågeställningar och är följande: *Betydande faktorer för inkluderingsprocessen, samhällskunskapsämnets möjligheter och utmaningar samt vikten av nyanländas tidigare bakgrund och erfarenheter.*

Analysen av det empiriska materialet har utgått från det interkulturella perspektivet i syfte att synliggöra samhällskunskapslärarens utmaningar och möjligheter i arbetet med inkludering av nyanlända elever. Det interkulturella perspektivet användes vid analysen genom att jag sökte efter arbetsätt, begrepp och resonemang som är kopplade till teorin. De begrepp som söktes var bland annat lärarnas kommunaktiva kompetens och hur det används för att hjälpa eleverna att utvecklas men även hur de ser och använder elevernas tidigare kunskaper, erfarenheter och bakgrund i samhällskunskapsundervisningen. Det som ytterligare söktes var hur lärare

möjliggör en undervisning som präglas av en ”vi” känsla, ömsesidig förståelse och respekt för varje enskild människa oavsett kultur och värderingar (Lorentz, 2009).

6.4 Etiska överväganden

I följande avsnitt har etiska överväganden diskuterats utifrån vetenskapsrådets fyra grundläggande individskydds krav som är följande: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Det första kravet innebär att respondenterna i förtid ska informeras om arbetsupplägg i form av syfte med undersökningen samt villkor och rättigheter. Samtyckeskravet handlar om att deltagarna i studien deltar frivilligt genom att godkänna eller inte godkända medverkan. Deltagarna fick därmed ett samtyckesbrev via mejl där de informerades om undersökningen samt möjligheten att besvara deltagandet (Se bilaga 1). Det tredje kravet om konfidentialiteten innebär att den data som identifierar deltagarna i studien inte ska avslöjas. För att uppnå konfidentialitet användes fiktiva namn (se tabell 1) (Kvale & Brinkman, 2009; Vetenskapsrådet, 2002). En ytterligare etisk aspekt som har tagits till hänsyn var att det inspelade materialet förvarades i en lösenordskyddad telefon, detta i syfte att skydda att respondenternas åsikter inte finns tillgängligt för någon okänd person. Efter transkriberingens genomförande raderades materialet från telefonen, detta i syfte att värna konfidentialiteten hos respondenterna (Kvale & Brinkmann, 2009). Avslutningsvis innebär nyttjandekravet att allt insamlat material i undersökningen får och skall endast användas för forskningens ändamål (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2002). Således kommer materialet endast att användas i samband med denna studie och inte andra syften.

6.5 Reliabilitet och validitet

När empiriska undersökningar genomförs är det viktigt att reflektera om studien uppnår ett visst mått av validitet och reliabilitet. Båda begreppen är betydelsefulla vid kvalitativa undersökningar. För att uppnå god validitet med genomförd studie har undersökningens syfte och frågeställningar ständigt varit i åtanke under processens gång. Även tankekartan med intervjufrågor samt tematiseringen av det empiriska materialet har haft sin utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Detta för att analysera hur samhällskunskapslärare inkluderar nyanlända elever i undervisningen.

Reliabilitet handlar däremot om studiens tillförlitlighet som innebär huruvida studiens resultat kan påvisa samma resultat om undersökningen skulle genomföras på samma sätt men vid ett nytt tillfälle (Bryman, 2011). Eftersom det är en kvalitativ studie som har genomförts innebär det att respondenternas erfarenheter och åsikter undersöks. Om studien genomförs på nytt kan lärarnas åsikter ändras men även platsen för genomförandet av intervjun. Därmed kan man inte anta att resultatet skulle vara detsamma om undersökningen skulle genomföras på nytt. Det är dock betydelsefullt att förstå ifall intervjuerna hade genomförts på nytt med nya lärare hade studiens resultat fått liknande karaktär men med nya åsikter och infallsvinklar av hur lärare inkluderar nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen.

Ett ytterligare sätt att stärka reliabiliteten var att intervjuerna spelades in med en mobiltelefon. Detta i sin tur gav mig möjlighet att lyssna på intervjuerna ett antal gånger i syfte att säkra min förståelse och uppfattning vid analys av det empiriska materialet. Det finns en medvetenhet om att utformandet av intervjufrågor kan påverka studiens reliabilitet, för att motverka detta har frågorna varit av öppen karaktär.

För att öka studiens tillförlitlighet har jag intervjuat lärare med olika utbildningar och erfarenheter. Deltagarna som användes i studien arbetar dessutom på olika skolor inom olika kommuner vilket ökar studiens reliabilitet. Detta eftersom lärarna inte har kunnat påverka varandras åsikter då de inte känner varandra på något vis. Dock kan studiens reliabilitet ifrågasättas eftersom resultatet som har analyserats har utgått från endast fem respondenters upplevelser. Det innebär att urvalet har varit begränsat i storlek på grund av tidsaspekten. Studiens resultat är därmed presenterat endast utifrån dessa fem personer. Ett sätt att öka reliabiliteten hade varit om det hade ingått fler lärare i studien eftersom det då blir mer generaliserbart.

7. Resultat

I detta avsnitt presenteras det kvalitativa resultatet i förhållande till undersökningens frågeställningar och syfte. Vid analys av det empiriska materialet framställdes olika teman som visade sig vara centrala. Därmed redovisas resultatet utifrån följande teman: *Betydande faktorer för inkluderingsprocessen, samhällskunskapsämnets möjligheter och utmaningar* samt *vikten av nyanländas tidigare bakgrund och erfarenheter*. Således är detta ett sätt att skapa struktur för läsarens förståelse av undersökningens resultat.

7.1 Betydande faktorer för inkluderingsprocessen

I följande avsnitt berörs viktiga faktorer gällande inkludering av nyanlända elever och detta ur respondenternas beskrivna erfarenheter och upplevelser.

7.1.1 Förståelse för begreppet inkludering

Inledningsvis framkom det i sammanställningen av det empiriska materialet att de verksamma lärarna som deltog i studien har olika syn på inkluderingsbegreppet. Dock hävdade alla samhällskunskapslärare att inkludering är oerhört viktigt så länge det utförs på rätt sätt. Men vad innebär egentligen rätt sätt? Vem bestämmer det rätta sättet? I förhållande till detta lyfter Pelle och Anna fram att inkludering inte alltid behöver betyda fysisk inkludering, att eleverna alltid sitter i samma klassrum som resterande klasskamrater. De menar att det är mer exkluderande om elever sitter med i klassrummet utan någon förståelse för det som pågår. Vilken plats elever sitter på ska inte ha någon betydelse, utan det viktiga är att elever känner sig som en del av gemenskapen och att de ser skolan som en trygg plats. I följd till detta uttrycker Pelle sig på följande sätt vad gäller förståelse för inkludering begreppet:

Om elever sitter med i undervisningen utan att förstå min genomgång eller uppgifter kan man lika gärna skriva en stor skylt där de står att de har svårt med svenskan och lägga de på deras rygg. Det jag vill säga är att det inte finns någon poäng med att tro att man inkluderar en nyanlänndelev när det bland annat finns brister i det svenska språket. (Pelle)

Därmed menar Pelle att det svenska språket har en stor betydelse när det gäller att inkludera nyanlända i samhällskunskapsundervisningen. För att inkludera en elev i helklassundervisning hävdar Pelle dessutom att det handlar väldigt mycket om hur länge en nyanländ elev har varit bosatt i Sverige. Det är skillnad om en elev har varit i Sverige i två månader jämfört med en elev som har varit i Sverige i tre år. Till följd av detta anser även Kalle, Anna och Maja att inkludering baseras på elevens vistelse i Sverige. Kalle nämnde att inkludering enligt honom handlar om följande:

De svåraste är ju självklart att den som är ny-nyanländ inte går att inkluderas i en klassrumsmiljö. Har du varit här i en eller två månader så måste man lägga fokus på svenskan. Brister den så kan de ändå inte sitta med i samhällskunskapsundervisningen [...]. När de sedan får inkluderas i klassrumsmiljön behöver de väldigt mycket hjälp, man måste förklara väldigt mycket saker eftersom de saknar väldigt många grundläggande begrepp som samhällskunskapsämnet förutsätter att man kan. (Kalle)

Den svenska skolan strävar efter att alla elever ska få en likvärdig utbildning, det innebär att alla elever oavsett bakgrund, erfarenheter och behov ska få lika förutsättningar och inkluderas i skolans alla ämnen (Skolverket, 2018). Elin menar dock att inkludering är ett begrepp som uppfattas väldigt olika vilket leder till att det skapar utmaningar för lärare. Inkludering enligt politiker innebär att elever ska sitta med i klassrummet och att de gynnas av att sitta med i helklassundervisningen. Enligt Elin handlar detta snarare om integrering än inkludering och att det är viktigt att man skapar medvetenhet om det:

Politiker är de som styr vårt skolsystem, tyvärr. Jag förstår inte riktigt hur de tänker ibland. De kräver att alla elever inkluderas i skolans ämnen och att de ska ske i det fysiska klassrummet, men hur? Det är svårt att inkludera en elev som inte har språket eller kunskaperna. Sen handlar det även om att elever ska känna sig delaktiga och det gör de verkligen inte. När språket brister känner dem sig osedda och otrygga. (Elin)

Fenomenet *en skola för alla* uttrycks som en svårighet för alla respondenter. För att en elev ska känna sig inkluderad i skolan hävdar de att det finns många faktorer som ska tas till hänsyn och inte endast placering, något som många utanför skolans verksamhet inte är medvetna om.

7.1.2 Vikten av förberedelseklass i det svenska skolväsendet

Nyanlända elever får möta en del utmaningar när de kommer till Sverige och för att ta sig an dessa utmaningar krävs det en fungerande skolorganisation. I följd till detta hävdar alla samhällskunskapslärarna att skolorganisationen är en betydande faktor för hur de nyanlända eleverna inkluderas och utvecklas i skolan. För att lyfta fram vikten av hur politiker styr (skolnivå) skolan lyfter lärarna fram *förberedelseklass*. Här går det att finna intressanta aspekter och hur olika det ser ut beroende på vilken kommun och skola eleverna kommer från. Anna och Pelle som kommer från en liten kommun framför att eleverna får gå i förberedelseklass innan de sätts in i ordinarietklass, vilket de ser som väldigt positivt:

Här i vår kommun har vi något som heter förberedelseklass och när kommunen tar emot nyanlända elever får de först sättas in i dessa klasser som kan vara väldigt heterogena och sedan i ordinarie klass. Jag tycker det är väldigt bra eftersom elever får språkkunskaper innan de sätts in i ordinarie klassrum. Det underlättar både för mig som lärare och för eleven. (Pelle)

I förhållande till detta lyfter även Elin, Maja och Kalle att elever gynnas av att sättas in i en grupp i syfte att ge dem grundläggande språk- och ämneskunskaper samt om Sveriges kultur och samhälle. Dock har inte denna möjlighet alltid funnits i deras kommun. Elin och Maja lyfter exempelvis fram att förberedelseklass fanns när de började arbeta men att de togs bort av politikerna eftersom de ansåg att det inte var inkluderande att sätta in eleverna i speciella klasser och att det stred mot skolans läroplan. Detta innebar att de nyanlända eleverna, som Maja uttrycker sig "helt gröna" fick slussas direkt in i klasserna. Borttagandet av förberedelseklasser medförde en del utmaningar för lärare och de kunde se en enorm skillnad i arbete med nyanlända elever som slussades in direkt i ordinarie undervisning. I följd av detta framför Elin att när flyktingvågen kom till Sverige 2015 fattades ett beslut om att införa särskild undervisning som hade ungefär samma funktion som förberedelseklass. Hon menar att man ändrade benämning eftersom man inte skulle ha nyanlända som en klass utan att dessa elever istället

skulle få särskilda undervisningstimmar. Vikten av särskild undervisningsgrupp motiveras av Maja på följande sätt:

Jag är väldigt positivt till att vi har särskild undervisningsgrupp, annars hade det varit en ännu större utmaning [...]. Vi kunde ju märka en enorm skillnad när de tog bort förberedelseklasser. Problematismen kring inkludering fungerade inte med helt ”gröna elever”, det gick inte att individanpassa och tiden räckte framför allt inte till. Alla elever hade olika behov, därav olika skolbakgrund och erfarenheter (Maja).

Således gynnas alla berörda parter av förberedelseklasser. Enligt alla samhällskunskapslärare bör politiker vara mer uppmärksamma på hur det ser ut i verksamheterna, och inte endast utgå från forskning. När beslut fattas bör man ta hänsyn till fler aspekter för att uppnå inkludering i skolans alla ämnen. I följd till detta uttrycker Elin följande:

Politiker ansåg att det var exkluderande med förberedelseklasser, men när man frågade gamla elever så tyckte de att det var en skön start. För kan man ingenting och inget språk så är man rätt utsatt i skolan. Och det här med en skola för alla fungerar inte riktig [...]. När detta togs bort, var det endast på grund av politikernas ofullständiga förståelse och hänsynsfullhet till våra elever. De frågar ju inte de viktigaste och det är ju framför allt våra elever, hur de upplevde. Politiker utgick ju endast från forskning när de tog bort detta. (Elin)

Det är även viktigt att lyfta fram att det finns svårigheter med förberedelseklasser. Samhällskunskapslärarna betonar att det är viktigt att skapa medvetenhet om att klasserna består av heterogena grupper, exempelvis olika skolbakgrund. Anna och Maja lyfter fram att på deras skola består den särskilda undervisningsgruppen av 16 nyanlända elever. Detta skapar svårigheter för den specifika läraren eftersom man har elever med olika åldrar, olika årskurser och erfarenheter som undervisningen ska anpassas efter. I dessa grupper kan det även förekomma att nyanlända elever talar samma språk, vilket kan bli problematiskt för språkutvecklingen:

I den särskilda undervisningsgruppen kan de vara som de vill, de känner till varandra och de talar ofta samma språk. Det kan bli svårt med inkludering, speciellt språkutvecklande eftersom de inte anstränger sig att lära sig det svenska språket. (Maja)

Detta kan inte endast vara problematiskt i de särskilda undervisningsgrupperna, utan även när man har nyanlända elever i ordinarieundervisningen. Anna lyfter även fram problematiken och krocken som kan uppstå om man har två nyanlända elever som kommer från samma land:

Det krockar mycket och det kan vara svårt om man har två nyanlända elever. Om båda kommer från samma land är det riskfyllt att de blir exkluderade från gruppen för att de finner ju varandra, de hittar ju då inte samma gemenskap med klassen. (Anna)

Trots dessa utmaningar och svårigheter som kan finnas med förberedelseklasser är alla samhällskunskapslärare i studien positiva till detta arbetssätt. Detta eftersom eleverna får möjlighet att skapa förkunskaper som är nödvändiga när de sätts in i ordinarie undervisningen.

7.1.3 Modersmåslärare en god möjlighet för inkludering

Det är en självklarhet att samhällskunskapslärare står inför en del utmaningar i arbetet med nyanlända elever. Därmed betonar lärarna vikten av att ge nyanlända elever stöd i syfte att underlätta inkluderingsprocessen. Det som samtliga samhällskunskapslärare lyfter fram är svårigheten med att hjälpa alla elever. De nyanlända eleverna kräver extra stöd och anpassning som är nödvändig, men som ensam lärare är det ohöört svårt. Samhällskunskapslärarna lyfter fram att antalet nyanlända elever och tidsbristen är betydande faktorer för inkluderingen i samhällskunskapsämnet:

Det är tiden som är en utmaning och när man haft fem nyanlända i en klass som ställer till det. Det är en utmaning att kunna ge dem de stöd och hjälp de behöver eftersom jag har andra elever i klassen också. Man får leva med det och försöka hitta strategier.
(Kalle)

Nyanlända elever som påbörjar sin skolgång i Sverige har med sig språkerfarenheter från sitt modersmål och samtliga samhällskunskapslärare hävdar att genom att ta tillvara på deras språkkunskaper kan det vara ett sätt att inkludera dem i samhällskunskapsämnet. Hur kan man göra detta? Behöver man specifika verktyg och strategier? Enligt alla samhällskunskapslärare det väldigt gynnsamt att använda sig av modersmåslärare och handledare som verktyg vad gäller att arbeta med elevernas språkerfarenheter. Kalle, Maja, Elin och Anna nämner att staten har infört något som kallas för CFL [Centrum för lärande]. Det innebär att skolor har rätt till att få handledare som talar två olika språk i syfte att stödja elever i ordinarie undervisningen. De nämner att de har ett samarbete med CFL som innebär att handledare är tillgängliga olika antal timmar i veckan och är med på olika sätt. De fungerar bland annat som stöd för att översätta från det svenska språket till elevernas språk och de kan även hjälpa eleverna att formulera sig skriftligt och muntlig beroende på uppgifter.

Att elever använder sig av handledare från CFL ser jag verkligen som en möjlighet när man arbetar med inkludering i samhällskunskapsämnet Det är dessutom bra eftersom man i förväg kan ge begrepp till studiehandledare exempelvis vad de ska gå genom, sammanhanget i det och så vidare. (Maja)

Dock är det viktigt att förstå att man som lärare måste hitta ytterligare strategier för hur man kan ta tillvara på dessa handledare i undervisningen. Anna, Pelle och Maja lyfter exempelvis fram vikten av begreppslig förståelse i samhällskunskapsämnet. De menar att man som lärare ska delge modersmåsläraren begrepp som de ska översätta och diskutera med de nyanlända eleverna i arbete med någon specifik uppgift:

På mina lektioner vad gäller samhällskunskap har jag modersmåslärare i albanska, somaliska och arabiska som sitter i klassrummet i små bikupor kan man säga och har samma undervisning fast på modersmålet. Vi har handledare som är anställda av CFL och detta samarbete har underlättat arbetet med nyanlända elever oerhört mycket, eftersom jag kan individanpassa undervisningen på ett bättre sätt. (Pelle)

Även Elin är positiv och ser goda möjligheter med att ta hjälp av modersmåslärare när man arbetar med inkludering i samhällskunskapsämnet. Hon hävdar nämligen att ämnet förutsätter

att man behärskar olika abstrakta begrepp. Genom att man har en lärare som kan arbeta med dessa begrepp med eleverna underlättar det undervisningen, eftersom man skapar medvetenhet om att alla elever förstår och hänger med. Dock lyfter både Elin och Maja fram att de kan finnas svårigheter med modersmåls lärare som resurs. Detta på grund av att de inte är anställda av skolan utan av CFL och därav inte utbildade pedagoger. Utan deras uppgift förblir att endast översätta, vilket leder till en del svårigheter eftersom de själva inte alltid förstår innehållet. Därmed är det viktigt att man har duktiga studiehandledare:

De är en jättebra tillgång, men det är viktigt att förstå att det ändå kan ställa till det ibland eftersom alla handledare inte är pedagoger. Deras fördel är att de behärskar två språk. Det är inte så lätt även fast man kan två språk. De själva kan ibland ha svårt att förmedla innehållet på grund av bristande ämneskunskaper. (Elin)

Som det nämns ovan finns det goda möjligheter att använda sig av modersmåls lärare men även utmaningar. Alla respondenter lyfter fram vikten av att anställa kompetenta modersmåls lärare som har goda ämneskunskaper och inte endast goda språkkunskaper.

7.2 Samhällskunskapsämnets möjligheter och utmaningar

Samhällskunskapsämnet är ett omfattande ämne som förutsätter att elever arbetar och utvecklar olika typer av förmågor. Därmed lyfts samhällskunskapslärares svårigheter och möjligheter i arbetet med nyanlända elever fram i följande avsnitt.

7.2.1 Språkets betydelse i samhällskunskapsundervisningen

För att samhällskunskapsundervisningen ska kunna bedrivas är språket betydelsefullt och en grundläggande del i skolan. Detta på grund av att ämnet innefattar svåra och abstrakta begrepp som kan bli problematiskt för de nyanlända eleverna att förstå. Därav betonar samtliga samhällskunskaps lärare vikten av begreppsförståelse:

Att inte kunna ett språk fullt ut är ju ett problem i sig, det är en självklarhet. Det är mycket information och abstrakta begrepp, speciellt i samhällskunskapsundervisningen. Sen kan det också vara så att de nyanlända eleverna aldrig fått möjlighet att studera samhällskunskap, eftersom läroplanerna ser ju olika ut runt om i världen. Men det kan ju se olika ut, beroende på vad de har för förkunskaper från sina länder. (Pelle)

Därmed ses den begreppsliga förståelsen av samtliga samhällskunskaps läraren som en grund för att eleverna ska förstå det innehåll som framförs i undervisningen. Samhällskunskapsämnet är ett omfattande ämne som dessutom kräver olika förmågor hos eleverna, bland annat att analysera och argumentera. Elever måste förstå vad dessa olika begrepp betyder för att kunna utföra uppgifterna och uppnå målen:

Samhällskunskap är ju ett brett område och eleverna måste först och främst förstå språket för att de ska kunna utveckla de olika förmågor som ämnet förutsätter. Analysera, argumentera och resonera är olika exempel som eleverna ska förstå och utföra. Detta kan ofta upplevas som en utmaning och frustration, eftersom de inte känner till begreppen och har aldrig fått göra det i sina länder. (Maja)

I förhållande till detta menar Kalle, Elin och Anna att kommunikationen i undervisningen är oerhört viktigt, detta eftersom det blir svårt att nå ut till eleverna om det inte behärskar det

svenska språket. De medger att det råder svårigheter när det gäller att individanpassa och speciellt som ensam lärare. Det blir extra svårt att hjälpa de enskilda eleverna när eleverna slussas in i klassrummen utan att behärska det svenska språket. Kalle och Anna menar att eleverna får sitta med i klassrummet utan någon större förståelse för vad som sker eftersom de brister i språket och läraren inte har tiden att sitta enskilt med dessa elever. En möjlighet som alla lyfter fram är användningen av modersmålsläraren. Samtliga lärare lyfter fram att utmaningen med de nyanlända eleverna även är tidsramen. De nyanlända eleverna behöver mycket stöd och hjälp:

Det blir svårt för en lärare att hjälpa dessa elever om de bara ska slängas in i ett klassrum utan att behärska det svenska språket. Då blir det att dessa elever bara sitter utan att förstå något, de får inte den hjälp som är tillräcklig. Det är omöjligt att sitta med bara de nyanlända, eftersom de resterande eleverna i klassen kommer fara illa av detta. Det handlar mycket om lärarens tidsramar. Det är ett dilemma och en kostnadsfråga. (Kalle)

I följd av detta nämner Anna att hon har svårt att skapa förståelse för sig själv när det gäller hur man ska förhålla sig till dessa elever när deras språkkunskaper brister. Hon upplever att hon kan bli obekvämlig eftersom hon inte vet hur hon ska nå ut till eleverna och uttrycker sig på följande vis:

Jag har svårt att förhålla mig till eleverna, men den spärren har jag försökt att ta bort och istället försökt att se de nyanlända eleverna precis som de resterande eleverna i klassen. Detta genom att gå fram och prata med de, även om det blir lite fel så tror jag att det är viktigt att alla elever blir sedda. Detta är något som jag måste arbeta med mig själv, jag kan tycka att kommunikationen är en utmaning. (Anna)

Även Kalle lyfter fram vikten om kommunaktion. Det Kalle ytterligare lyfter fram i samtalsintervjun är en jämförelse med sitt bostadsområde och sin arbetsplats. Kalle är född och upp vuxen i ett område där majoreten är etnisk svenska men hans arbetsplats är en mångkulturell skola, varav en etnisk svensk elev. Han menar att det är skillnad för nyanlända elever att bösätta sig och påbörja sin skolgång i ett område med mångkulturella elever och etnisk svenska elever. Detta på grund av att i en mångkulturell skola drar eleverna sig till varandra och tänker inte språkutvecklande. Dessutom menar han att boendesegregation kan ha en påverkan på elevernas språkutvecklande:

XXXX [Ett bostadsområde] är ju ett utsatt område på flera olika sätt. Dels har vi mindre klasser på grund av det finns stora behov även hos dem som inte är nyanlända då svenska språket är inte det första språk som de talar hemma som de kanske gör där jag bor. Detta är något vi lärare bör veta. (Kalle)

Det är viktigt att förstå att språket inte endast är viktigt i undervisningssammanhang, utan även när det gäller att skapa goda relationer med varandra. Anna och Elin lyfter fram vikten av språket när det gäller relationskapande. Utifrån deras erfarenheter och upplevelser berättar de att det kan förekomma mycket bråk och konflikter på rasterna. Detta på grund av att de nyanlända eleverna inte har goda kunskaper i svenska språket vilket lätt hänt leder till missförstånd. Detta bidrar till att de nyanlända eleverna har svårt att skapa goda relationer med resterande klasskamrater, eftersom de har svårt att förstå och förhålla sig till varandra. Konsekvenserna blir att de nyanlända eleverna blir utfrysta och inte ingår i klassens gemenskap. För att tydliggöra detta uttrycker Anna sig på följande sätt:

Jag tror att det kan bli mycket krockar om man inte förstår varandra. Det kan bli missuppfattningar, exempelvis kan det bli mycket bråk på raster för att den ena har sagt något men har inte menat det. Vi har olika kroppsspråk i olika länder, man pratar med olika tonläge. Detta har så klart en påverkan och vi lärare måste vara medvetna om detta eftersom eleverna kan må dåligt av det. (Anna)

Enligt Maja är det viktigt att definiera när man räknas som nyanländ. Detta eftersom man tidigare inom hennes kommun haft en chef som ansåg att de inte fick möjligheten att läsa svenska som andraspråk om de nyanlända eleverna hade varit i Sverige i fyra år. Detta såg hon som en utmaning för de nyanlända eleverna eftersom betygen gick efter det. Detta resulterade till att många elever inte lyckades. Språkutveckling är individuellt, vilket innebär att alla människor är olika och behöver olika lång tid för att anamma ett språk. Kalle menar dock att oavsett hur lång tid det tar för de nyanlända eleverna att anamma ett språk krävs det att man skapar ett förhållningssätt som är anpassad till eleverna. Ett förhållningssätt som samtliga nämner är extra tydlighet och repetition. När man är tydlig och noggrann vid genomgångar når man ut till eleverna. Därmed krävs det att man finner olika strategier för hur man arbetar språkutvecklande med eleverna. Eftersom språket är nyckeln till framgång, brister den så finns det risk att eleverna inte inkluderas och utvecklas i skolans alla ämnen.

7.2.2 Samhällskunskapslärarens förhållningssätt och strategier

För att nyanlända elever ska få en så bra utbildning som möjligt krävs det att lärare planerar en god undervisning med relevant innehåll och metoder. Pelle framför att han använder sig av cirkelmodellen² som utgångspunkt i samhällskunskap och uttrycker sig:

Jag föredrar cirkelmodellen när jag arbetar med samhällskunskap, eftersom jag modellerar för eleverna och det innebär att vi genomför olika uppgifter tillsammans. Det är jättebra möjlighet för elever att ställa frågor och diskutera tillsammans. Det ger mig som lärare möjlighet att höra alla elevers åsikter men att även de får höra varandras åsikter. Detta är även ett sätt att öva på att analysera och resonera, beroende på vad är för typ av uppgift. (Pelle)

Alla lärare lyfter fram vikten av diskussioner i samhällskunskapsämnet och ser det som en viktig metod för att öva på att lyssna och tala. Som tidigare nämnts består samhällskunskapsämnet av många abstrakta begrepp som elever ska behärska. Genom att diskutera begreppen i helklass anser Pelle och Elin att det underlättar förståelsen hos eleverna. De berättar även att samhällskunskapsämnet är ett ämne som eleverna är engagerade i vilket leder till att det blir bra diskussioner. Även om det finns brister i språket försöker de att mötas halvvägs men även genom att ta tillvara på handledaren och modersmålslärarens hjälp. Fortsättningsvis hävdar Kalle, Anna och Elin att de nyanlända eleverna kräver tydlighet i

---

² Cirkelmodellen är en strategi som syftar till att stegvis stötta eleverna språkutvecklande. Den består av fyra olika faser som är: bygga upp kunskap, modellering, gemensam konstruktion och självständig konstruktion (Gibbons, 2010, s. 91).

samhällskunskapsundervisningen. Men vad och vem bestämmer vad som är tydligt nog? När de talar om tydlighet anser lärarna att eleverna behöver mycket repetition och att man upprepar det innehåll som lyfts fram i undervisningen. Detta genom att gå fram till eleven och förklara en extra gång eftersom eleverna får vid det tillfälle möjlighet att ställa frågor, som de annars kan uppleva som jobbigt. Det ger även utrymme för lärare att skapa medvetenhet om elevens svårigheter när man diskuterar en och en. Elin och Kalle berättar i intervjun att det är viktigt lärare skapar medvetenhet om sitt eget förhållningssätt. Det innebär att man inte ska ta saker förgivet, något som de upplever som väldigt lätthänt. När elever anländer till ett nytt land som innefattar nytt språk och ny kultur har de inte med sig som Kalle uttrycker sig ” infödda kunskaper” som vi lärare bör lära dem. Han uttrycker sig på följande sätt:

Man tar väldigt mycket saker förgivet, det här borde alla lärare reflektera över. Ibland finns det saker i undervisningen som jag egentligen har det per automatik eftersom jag är svensk, jag har det innearbetat. Jag är väl socialiserat i samhället eftersom jag är upp- vuxen i detta samhälle, jag har haft svenska omkring mig i hela mitt liv. För mig är det självklart, men för eleverna är alla saker som tas upp i samhällsundervisningen inte så självklara. (Kalle)

Även Anna uttrycker sig på ett liknande sätt när det handlar om förgiveness hos läraren. Därmed menar hon att det är riskfyllt om lärare tar saker förgivet, eftersom eleverna kan missa en del viktiga kunskaper. Ett sätt som både Anna och Kalle lyfter fram för att motverka detta är att dels reflektera över sitt eget förhållningssätt men även att tala om oskrivna regler som finns i samhället:

Vi har även normer i svenska samhället och våra normer står ju ingenstans. Exempelvis att du ska stå i kö eller att du ska säga tack för maten eller att man inte sätter sig nära vem som helst på bussen. Det är konstiga normer, vi har saker som sitter på väggarna. Om vi inte pratar om det, och om man inte har föräldrar som lärt en det, hur ska man då kunna lära sig det? (Anna)

Alla lärare måste därmed skapa förståelse om att de nyanlända eleverna är in slängda i ett sammanhang och enligt Maja är de ständigt i ett underläge kunskapsmässigt. De saknar språkliga kunskaper att uttrycka sig ordentligt, de saknar kulturell förståelse som innebär svårigheter att förstå hur det svenska samhället och skolan fungerar. Hon exemplifierar bland annat det som även Anna nämnde gällande normer och det lyder på följande vis:

Exempelvis kanske de inte vet hur man alltid ska sitta vid ett matbord, det är inte självklart. Det är inte självklart att man ska läsa från vänster till höger. Allt det här får man fånga upp att de ständigt är i underläge och det jag vill är att man ska lyfta upp de till en nivå men hur lång tid det tar? Det tar otroligt lång tid i den svenska skolan. Det märks i So – ämnena, särskild i samhällskunskap. De har inte med sig något gratis som elever med svensk bakgrund eftersom de har vuxit upp i sådan kontext och socialiserat sig i samhället. De kan dessutom inte få så mycket hjälp hemifrån eftersom föräldrarna inte heller är uppväxta i svenska kulturen eller samhället. Det är inte självklart att vi har en kung och att vi har en riksdag med mandat. (Maja)

Samtliga samhällskunskapslärare lyfter fram att de spenderar mycket tid på att verbalisera och visualisera undervisningen. De anser att det är oerhört viktigt att nå ut till eleverna och en bra strategi är att utgå från olika visualiseringsverktyg. Eftersom språket brister hos många av de nyanlända eleverna kan detta vara ett bra sätt att utgå ifrån när man planerar sin undervisning. När alla sinnen används i undervisningen ökar möjligheten att nå ut till alla elever. Pelle och Maja ser detta framförallt som ett sätt att individanpassa, eftersom alla elever har olika inlärningsstrategier:

När man exempelvis arbetar med ett innehåll i religionsboken så måste man försöka hitta bilder som kan hjälpa eleven, man måste försöka förenkla stoffet man arbetar med. Jag har exempelvis en nyanländ tjej i klassen och om vi arbetar med Gustav Adolf så visar jag bilder och förklarar tydligt att han är kung. Man måste som sagt förenkla det. Bildstöd av olika slag är jätteviktigt oavsett vilket SO-ämne man arbetar med. (Pelle)

Samhällskunskapslärarna hävdar att man aldrig kan vara tydlig nog. Dessutom är det viktigt med ett varierande arbetssätt allt från visualiseringsverktyg till arbetssätt. Elin ser även grupparbeten som en strategi. Detta eftersom stora klasser med stort antal elever bidrar till att det blir svårt att hjälpa alla, men om de sitter i grupp kan de hjälpa varandra. Maja uttrycker sig på följande vis ”eleverna hjälper till och är vår förlängda arm”. Dock menar hon att det är viktigt att man lär eleverna att arbeta i grupp och att de främst förstår syftet med det. Genom att berätta att de ska hjälpa varandra lär de sig mycket, eftersom de får både ge och ta emot hjälp. En god samhällskunskapsundervisning skapas genom att använda sig av film, bilder och diskussioner. Avslutningsvis är det oerhört viktigt att lärare reflekterar och diskuterar med sina elever, där de även har möjlighet att ställa frågor om de undrar något. De har inte alltid möjlighet att få hjälp från föräldrarna, därför har samhällskunskapslärare en viktig roll, det innebär ett utbildning- och fostransuppdrag.

7.3 Vikten av nyanlända elevers tidigare erfarenheter och bakgrund

I följande del lyfts elevers tidigare erfarenheter och bakgrund fram i syfte att beskriva utmaningar och möjligheter.

7.3.1 Utmaningar med elevernas tidigare bakgrund och erfarenheter

Invandringen sätter den svenska skolan på prov då många av de som invandrar till Sverige är barn från olika länder runt om i världen. Det innebär att de bär med sig olika skolerfarenheter, språk, bakgrund, kulturer och värderingar. Hur ska man då förhålla sig till dessa elever? Vilka svårigheter kan det finnas för samhällskunskapslärare i arbete med nyanlända elever? Till följd av detta förklarade samtliga samhällskunskapslärare i samtalsintervjun vikten av att ta hänsyn till elevernas tidigare bakgrund och erfarenheter. Det innebär att undervisningen ska baseras på deras förkunskaper i syfte att eleverna ska få möjlighet att utvecklas i förhållande till läroplanens mål. Anna, Pelle, Kalle och Elin framför att det finns nyanlända elever som kommer från länder där de aldrig fått gå i skolan och saknar i sin tur en skolbakgrund och regler för hur ett samhälle fungerar. Däremot kan det även finnas nyanlända elever som har en skolbakgrund och akademisk familj, men på grund av krig och flykt har missat sin skolgång. Samhällskunskapslärarna menar att det är en oerhörd skillnad och att det utmärks i undervisningen:

Jag utgår alltid från elevernas förkunskaper när jag planerar och formar mina samhällskunskapslektioner. Vissa elever har aldrig fått gå i skolan medan vissa har fått göra det, och det är ju skillnad. Samtidigt kan det även vara så att de som har en god skolbakgrund inte kanske stämmer överens med vår läroplan. Så där får man också var tydlig med vad som gäller hos oss i Sverige. (Pelle)

Även Kalle och Elin nämner att det har betydelse från vilket land eleverna kommer ifrån när det diskuteras om elevernas tidigare skolbakgrund. De menar nämligen att det är en skillnad mellan en elev som kommer från Syrien gentemot Somalia. Elevgruppens heterogenitet bidrar med svårigheter och utmaningar för samhällskunskapslärarna att anpassa undervisningen till varje enskild individ eftersom det råder så pass stora skillnader. För att visa skillnader anger Elin ett konkret exempel:

Jag fick en elev i min förra klass som slussades direkt i ordinarie undervisningen. Det var en kille från Somalia som började i årskurs 6. Han hade aldrig gått i skolan, aldrig suttit på en stol, och aldrig hållit i en penna. När det ser ut på detta sätt finns det ingen möjlighet att anpassa och inkludera dem i samhällskunskapsundervisningen, det blir en oerhörd utmaning. Eftersom dessa elever behöver lära sig det mest primära, som kanske en ett-åring ex hur man sitter på en stol. När han fick tag i en sax hade han ingen aning om hur han skulle hantera den. Han klippte och klippte överallt. Där kunde man säga att det brister politiken jämfört med vår läroplan. (Elin)

I arbetet med nyanlända elever har det framkommit att det finns många faktorer som har en påverkan på elevernas skolgång. De som samtliga samhällskunskapslärare framförallt lyfter fram är att det krävs att man är medveten om att de nyanlända eleverna kan ha med sig otäcka händelser i bagaget som kan påverka deras studiemotivation. Krig och flykt medför trauma för många elever. Maja menar att det inte är märkvärdigt om en elev inte har studiemotivation eftersom de kan ha förlorat sina anhöriga och uttrycker sig med att säga:

mamman kanske är död och pappan kvar i en krigszon (Maja).

I förhållande till detta lyfter även Kalle och Anna fram att dessa elever inte alltid har trygga hemförhållanden som kan vägleda och hjälpa dem att bearbeta de traumatiska händelser de har varit med om och att detta givetvis påverkar dem på olika sätt:

Att vara med om hemska saker i den åldern är inte lätt, och speciellt när man inte är omgiven av trygga vuxna. Detta är något man måste arbeta mycket med. Det innebär även att de ska få en så trygg vardag som möjligt i skolan. Trygghet är ju a och o för att kunna ha undervisning med nyanlända elever. Detta är vad jag jobbar mot, en vanlig vardag där trygghet, rutiner och tydliga strukturer finns. (Kalle)

Sammanfattningsvis har elevernas tidigare bakgrund och erfarenheter en påverkan på undervisningen. Samtliga samhällskunskapslärare betonar vikten av att skapa förståelse och medvetenhet om att de nyanlända eleverna har varit utsatta eftersom majoriteten har flytt från krig, hot och förtryck. Därmed krävs det att samhällskunskapsläraren bemöter dessa elever och detta genom att vara en trygg och säker vuxen som eleverna kan lita på. Sverige är ett land

som strider för allas rättigheter oavsett bakgrund, kultur, land eller familjeförhållanden. Således är detta en god början på utveckling och trygghet.

6.3.2 Möjligheter i arbete med elevernas tidigare bakgrund och erfarenheter

Alla samhällskunskapslärare är eniga om att det kan förekomma kulturkrockar i undervisningen. Av den anledningen har samhällskunskapsläraren en viktig roll i syfte att förmedla hur det är i Sverige och detta genom att diskutera viktiga samhällsfrågor. De nämner bland annat vikten av att diskutera genusperspektivet. Elin betonar att de flesta elever som kommer till Sverige kommer från förhållanden där jämställdheten och demokratin inte har någon betydelse. Hon menar att det kan ställa till det väldigt och leda till en kulturkrock:

Det är viktigt att diskutera genusperspektiv i skolan eftersom det inte är självklart att alla kvinnor får gå i skolan i världens länder, att kvinnor har samma rättigheter som män när det gäller exempelvis arbete. Detta är något som både de nyanlända eleverna och etnisk svenska eleverna inte har förståelse om. (Elin)

Därmed är det viktigt enligt Maja, Anna och Pelle att man förstår att den stora mängd kulturer som representeras i skolan ska ses som en tillgång för undervisningen. Detta eftersom alla elever, såväl etniska svenska som nyanlända elever lär sig att förstå och handskas med de olika värderingar, livssituationer och kulturer som råder på skolan eller i klassen, även om det kan ta tid. Hur ska man då utforma undervisningen? Anna och Kalle lyfter fram att det viktigt att man drar jämförelser mellan de olika länderna och Sverige. Detta gör man genom att använda sig av elevernas erfarenheter i förhållande till samhällskunskapens innehåll. Syftet med att dra jämförelser mellan länderna menar Anna och Kalle att det främst beror på att eleverna har med sig olika kulturer och värderingar som inte förhåller sig med Sveriges samhällskontext. Maja lyfter fram ett exempel gällande rättssystemet. När hon undervisar om svenska rättssystemet brukar hon jämföra med något annat land, detta för att eleverna ska få kännedom om varandras länder:

Rättssystemet i Sverige ser inte likadant ut i alla världens länder, något som alla elever inte förstår. De etnisk svenska eleverna anser att det ser likadant ut överallt likaså de nyanlända. Därför är det viktigt att jag ger exempel genom att jämföra. Jag hade exempelvis en elev från Irak som sa att han var rädd för polisen för att hans familj hade blivit slagna och utnyttjade för de hade fått order av någon familjemedlem. Detta skapade mycket diskussioner eftersom de etnisk svenska eleverna inte kunde relatera till detta. De blev förvånade eftersom det inte upplevt något liknande. (Maja)

Även Pelle menar att det är viktigt att man i samhällskunskapsundervisningen jämför väldigt mycket och diskuterar för – och nackdelar mellan olika samhällskontexter, eftersom eleverna kan stöta på saker som krockar med deras erfarenheter och värderingar. Inom samhällskunskapsämnet är demokrati och jämställdhet två av de områden som ska beröras i undervisningen. Således förekommer det en del krockar när elever väljer att delge sina erfarenheter. Pelle menar att det har förekommit att någon elev berättat om att man får slå barn i sitt hemland. Därför blir det viktigt att jämföra olika kulturer och länder. Ett sätt att bemöta sådana uttryck är att lärare förklarar för elever att i Sverige får man inte slå barn för att man kan hamna i fängelse men att det även strider mot barnkonventionen och barnens rättigheter. Han

menar att det kan bli reaktioner och att de nyanlända eleverna kan ha svårt att förstå det. Av den orsaken handlar samhällskunskapslärarens uppdrag om att bemöta de nyanlända eleverna oavsett kulturell bakgrund med respekt, men samtidigt tala om vad det är som gäller avseende undervisningen. Användningen av elevernas erfarenheter som en tillgång i samhällskunskapsundervisningen är något som även Anna betonar. Hon menar att det är ett sätt att minska på kulturkrockar men även inkludera eleverna. När hon berättar väljer hon att utgå från sin egen skolgång för att förklara ett arbetssätt för hur man kan använda elevernas erfarenheter i undervisningen:

Jag minns också ett tillfälle när jag själv gick i skolan, det var när vi hade religion. Vi pratade om världsreligionerna. Vi lärde känna en elev i vår klass på ett helt nytt sätt och detta för att läraren gjorde hans erfarenheter som en del av undervisningen. Denna eleven tog med sig en bönematta och visade oss hur man ber inom islam. Vi tyckte att det var fascinerande, jag tror att barn vill lära sig av varandra och är nyfikna. Om man har rätt elever, rätt sammanhållning i klassen och att eleven är självsäker i sig själv och vågar. Man kan exempelvis göra så att eleverna kan ta med sig olika saker hemifrån som de kan identifiera sig själva med ex att man tar med sig koranen, gud eller bild. (Anna)

Avslutningsvis är alla samhällskunskapslärare eniga om att elevernas tidigare bakgrund och erfarenheter kan påverka undervisningen både positivt och negativt. Därför sätter det höga krav på lärarens förhållningssätt och didaktiska val.

8. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras och analyseras studiens metodval och resultatdiskussionen i förhållande till tidigare forskning, studiens teoretiska referensram och frågeställningar. Detta i syfte att uppfylla undersökningens mål.

8.1 Metoddiskussion

Inledningsvis utgår kvalitativ forskning från forskarens egen uppfinning vilket innebär att forskarens intresse och uppfattning har en påverkan på vad som ska antecknas och finnas med i studien (Bryman, 2011). Kvalitativ forskning fungerar i huvudsak som ett redskap för att samla in det empiriska materialet. Mot denna bakgrund har den kvalitativa metoden varit utgångspunkten i denna studie. Enligt Bryman (2011) ska en metod väljas utifrån undersökningens syfte. Eftersom mitt syfte med undersökningen var att skapa förståelse för hur lärare arbetar med inkludering av nyanlända elever är kvalitativ metod mest adekvat. I förhållande till detta menar Bryman (2011) att kvalitativ metod lämpar sig för att undersöka respondenternas perspektiv. Bestämmelsen över vad som ska diskuteras under samtalet baseras på forskaren. Därmed har den kvalitativa metoden varit en självklarhet och en styrka i undersökningen.

Det är viktigt att skapa medvetenhet om att det finns för- och nackdelar med varje metod. Kvale och Brinkmann (2009) menar att intervjuer är som ett hantverk och för att skapa färdigheter inom detta ska man utföra en del intervjuer. I förhållande till detta kan mitt resultat påverkats eftersom jag inte tidigare haft möjlighet att genomföra intervjuer. I takt med att jag inte är en erfaren intervjuare finns det dessutom risk att jag har förbisett viktiga följdfrågor. Om man har goda erfarenheter av att genomföra intervjuer skapar man ett förhållningssätt som gör respondenten trygg i själva samtalet. Trygghet är oerhört viktigt och behöver tas hänsyn till. Därmed innebär det att även miljön har en påverkan. Att befinna sig i en stökig miljö kan det bidra till att respondenten inte kan fokusera fullt ut. När respondenter känner sig avslappnade och trygga kan samtalet flyta på bra där upplevelser och tankar delges till forskaren. I samband med detta hävdar Bryman (2011) att det är betydelsefullt att intervjuer genomförs i en miljö där respondenterna känner sig trygga. Med hänsyn till detta fick respondenterna välja plats där intervjun skulle genomföras. På den platsen var det inga störande moment som hade negativ påverkan på respondenten. Bryman (2011) diskuterar dessutom om intervjuareffekt och ser det som en nackdel vid genomförandet av en intervju. En intervjuareffekt innebär att respondenten inte är uppriktig med sina svar. Detta kan exempelvis bero på att ämnet är känsligt, personen upplever en känsla av otrygghet eller väljer att ge de svar som hen tror att forskaren vill höra. Jag försökte därmed att minska påverkan av intervjuareffekter genom att ställa öppna frågor, skapa en trygg miljö, ge respondenten tid och utrymme till eventuella funderingar. Jag försökte dessutom att skapa ett bekvämt kroppsspråk genom ett gott och tydligt engagemang i syfte att få respondenten att känna sig väl till mods under samtalets gång.

Studien har baserats på en semistrukturerad kvalitativmetod eftersom denna metod syftar på att förstå teman i vardagsvärlden ur undersökningens personens eget perspektiv. En sådan intervju söker erhålla beskrivningar av intervjupersonens värld utifrån en tolkning hos de beskrivna

fenomenen, i detta fall inkludering av nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen (Kvale & Brinkmann, 2009). Valet av att utgå från en semistrukturerad intervju var för att den innefattar varken ett öppet vardagssamtal eller ett slutet frågeformulär. Det betyder att intervjupersonerna får möjlighet att tala fritt om inkludering av nyanlända elever. Detta med utgångspunkt från sina egna erfarenheter och upplevelser samtidigt som de leds vidare i sitt tänkande genom följdfrågor av forskaren.

Även Bryman (2011) hävdar att en kvalitativ semistrukturerad intervju utgår från olika teman som respondenten ska svara fritt på samtidigt som en lista med frågeområden ska finnas med istället för specifika frågor. Därmed formulerades olika teman som utgångspunkt med någon följdfråga. Genom att formulera öppna frågor som ger möjlighet till egen tolkning och egna upplevelser leder man dessutom inte respondenten på det forskaren vill ha svar på. Ett sätt att inte låta forskarens egna uppfattningar och tidigare erfarenheter påverka respondenternas svar. Genom att utgå från öppna frågor där de får möjlighet att delge sina egna uppfattningar om fenomenet ger det större möjlighet att få genuina svar.

Vidare är det viktigt att redan i början tänka på hur det empiriska materialet ska analyseras. Därmed har jag utgått från tre olika teman som har formulerats efter analys av materialet och detta genomfördes utifrån en innehållsanalys. Kvale och Brinkmann (2009) menar att beroende på uttolkare kan man finna olika innebörder i samma intervju. Avslutningsvis är det viktigt att nämna att om en liknande undersökning hade genomförts hade utgångspunkten varit både intervjuer och observationer, då det ger möjlighet till mer synvinklar vilket jag anser som betydelsefulla för att få en helhetsbild över inkluderingsprocessen gällande nyanlända elever. Möjligheten att förstå hur lärare agerar samt elever leder till att forskaren kan dra mer djupgående slutsatser.

8.2 Resultatdiskussion

Inledningsvis är skolan en mötesplats för alla individer oavsett kulturell bakgrund, behov eller förutsättningar. Det innebär att elever i skolan får möta olika typer av människor som kommer från olika länder och kulturer. Men hur ska lärare och elever förhålla sig till varandra? Det är en fråga som är väldigt central och oerhört viktig för alla berörda parter. I genomförd studie framkommer det att både elever och lärare ställs inför utmaningar. En av de största utmaningarna som har lyfts fram av samtliga samhällskunskapslärare var framförallt bristande språkkunskaper. Detta går även i linje med forskning som har framfört att brister i det svenska språket bidrar till att elever får det extra svårt att ta till sig ämnesinnehåll, specifikt i samhällskunskap (Taylor & Sidhu, 2011). Samhällskunskapsämnet är ett omfattande ämne med abstrakta begrepp som blir problematiskt att förstå när språket brister. För att hjälpa de nyanlända eleverna att inkluderas i helklassundervisningen har genomförd studie men även forskning visat att ett samarbete med modersmålslärare och handledare från CFL ger dem goda möjligheter att utvecklas (Grieve & Haining, 2011; Avery, 2016). Genom att elever får hjälp med översättning kan de vara delaktiga och utföra uppgifter tillsammans med resterande klasskamrater. Dock är det viktigt att vara medveten om att modersmålslärare och handledare har goda

kunskaper i språket men inte alltid goda ämneskunskaper vilket kan ställa till det för de nyanlända eleverna.

Att arbeta språkutvecklande i samhällkunskapsundervisningen som sker i helklass är viktigt eftersom det är ett sätt att dels inkludera eleverna, men även att vägleda och hjälpa dem. För att elever ska gynnas av detta krävs det enligt Avery (2016) ett samarbete i form av planering tillsammans mellan modersmåls lärare/handledare och klasslärare. Detta är något som inte har nämnts av någon samhällskunskapslärare i genomförd studie, vilket jag ser som en nackdel. Detta eftersom tidigare forskning har identifierat gemensam planering som en stark grund för kunskapsutvecklingen. Även om språket är ett hinder för många nyanlända elever ser det inte likadant för alla eftersom de har med sig olika erfarenheter exempelvis skolbakgrund. Därmed är det viktigt att man genomför kartläggning av de nyanlända elevernas kunskaper i syfte att inte begränsa dem men även att anpassa undervisningen, även om samhällskunskapslärarna lyfter fram detta som en svårighet på grund av tidsbristen. Det är viktigt att förstå att detta på ett sätt går emot *Lgr 11*, eftersom undervisningen ska anpassas till varje enskild elev oavsett behov och förutsättningar (Skolverket, 2018). Om kartläggning av de nyanlända elevers kunskaper inte genomförts blir det problematiskt att anpassa undervisningen eftersom det finns stor spridning avseende skolbakgrund, erfarenheter, språk och sociala livsvillkor. Detta har en påverkan på undervisningens upplägg. Därmed har lärarens didaktiska val en avgörande roll för nyanlända elevers möjligheter och utveckling.

Även om språket är en av de största utmaningarna, så finns det en del andra påverkande faktorer som har lyfts fram i genomförd studie. Det är bland annat elevers socioekonomiska förhållande, erfarenheter och skolbakgrund. När nyanlända elever anländer till Sverige har de med sig värderingar, kunskaper och färdigheter från sina egna länder och samhällen. Det är viktigt att förstå att elevers tidigare erfarenheter och kunskaper inte ska ses som något negativt, utan som en tillgång. Olika studier har visat fördelar med att ta tillvara på elevernas gränsöverskridande kunskaper i samhällkunskapsundervisningen. Hedegaard (2006) samt Dabach och Fones (2016) är några av de studier som förespråkar användningen av nyanlända elevers bakgrundskunskaper. För att ta tillvara på detta behöver samhällskunskapslärare först och främst skapa medvetenhet om sin egen kultur för att sedan hjälpa eleverna, något som samhällskunskapslärarna själva nämner i undersökningen. Även forskning tar upp vikten av att skapa medvetenhet, förståelse och acceptans gällande deras egna kulturer och fördomar i syfte att lära sig att acceptera andra kulturer och värderingar (Ryter, 2012; Hedegaard, 2006).

Föregående resonemang går i linje med det interkulturella perspektivet som innebär att man ska utveckla ett förhållningssätt som omfattar ömsesidig nyfikenhet och respekt för sin och andra livsformer, kulturer och tankesätt (Lorentz & Bergstedt, 2016). Samhällskunskapslärarna ser både möjligheter och utmaningar med att använda nyanlända elevers erfarenheter som en del av samhällkunskapsundervisningen. Det är viktigt att förstå att samhällskunskapsämnet är ett brett ämne som innehåller frågor inom ekonomi, politik och livsförhållanden i samhället. Odenstad (2018) nämner att samhällskunskapsämnet ger de nyanlända eleverna förutsättningar att integreras i samhället och detta genom att lärare lyfter fram olika samhällsfrågor. Det är även ett sätt att få eleverna att känna tillhörighet och delaktighet i skolan och samhället. I följd till detta framför (Wallace, 2011) att det blir mycket saker på en gång för de nyanlända eleverna, eftersom de ska anamma ett nytt språk samtidigt som de lära sig

kursplanens mål men även förstå och bli en del av det nya samhället och kulturen som innefattar olika värderingar.

Även om det finns goda möjligheter finns det även utmaningar som lärarna lyfter fram. Det är bland annat de kulturkrockar som kan förekomma i undervisningen. En heterogen grupp innebär elever från olika länder med olika värderingar och synsätt. Enligt det interkulturella perspektivet handlar undervisning om att sträva efter samhörighet och solidaritet mellan individer i det svenska samhället (Lahdenperä, 2004). Det nämns i studien att samtliga lärare värderar kulturkrockarna till något positivt. Genom jämförelser och paralleller om Sveriges kultur och värderingar och nyanlända elevers länder bidrar det till att både lärare och elever utvecklar förståelse och ett acceptabelt förhållningssätt till varandra. Det framkom i undersökningen att elever har svårt att exempelvis förstå genusperspektivet och jämställdhet, vilket beror på att dessa elever kommer från länder där de aldrig mött demokrati och dessa begrepp. Detta skapar stora svårigheter för eleverna och därför har samhällskunskapslärare en viktig roll. Vidare förhåller sig detta med transnationalism som är en process i syfte att globalisera och göra människor till en del av den kontext de lever i (Dbach & Fones, 2016). Interkulturell pedagogik strävar efter ömsesidig respekt och förståelse för varandras olikheter, något som även den nya samhällskontexten kräver att de utvecklar.

Om den svenska skolan utgår från interkulturell pedagogik finns det goda förutsättningar att utveckla eleverna till goda samhällsmedborgare men även att skapa en inkluderande undervisning. Detta eftersom interkulturell pedagogik strävar efter att skapa ett ”vi” där man försöker lära känna, inspireras samt handskas med varandras kulturer och värderingar (Lorentz, 2009). Hur ska man då skapa ”vi” känslan? Enligt forskning och genomförd studie lyfter man fram vikten av kommunikation. För att skapa förståelse för människors olikheter och likheter är kommunikationen det främsta verktyget. Detta går även i linje med interkulturell kompetens som är en utgångspunkt inom det interkulturella perspektivet. Att skapa interkulturell kompetens innebär att utveckla förmågan att kommunicera med människor utan etnocentriska perspektiv på värderingar (Lähenperä, 2004) Sådan kompetens är oerhört viktig. Lähenperä (2004) framför att det är viktigt att utveckla en interkulturell kompetens och detta främst genom att skapa ett kritiskt förhållningssätt som innebär att man reflekterar över sin egen kultur och värderingar. Därav var det endast en samhällskunskapslärare som framförde vikten av att reflektera över sin kultur och värderingar, detta går i linje med forskning som menar att det finns en sådan brist hos lärare. Föreläsningsvis vad gäller vikten av kommunikation i samhällskunskapsundervisningen är alla samhällskunskapslärare och forskning ense om. Ett sätt att inkludera och skapa kulturell förståelse för varandra är genom helklassdiskussioner. Att låta eleverna uttrycka sina upplevelser och erfarenheter leder till att klasskamrater och lärare skapar förståelse för varandra, detta är således en strategi som alla lärare använder sig av men även en del av det interkulturella perspektivet vad gäller undervisning och lärande (Lorentz & Bergstedt, 2016). Ett öppet klassrumsklimat är enligt samhällskunskapslärarna oerhört viktigt eftersom det är ett sätt att skapa trygghet och bilda relationer. Vad gäller undervisning och lärande bygger det interkulturella perspektivet dessutom på relationskapande (Lahdenperä, 2004). Samtliga respondenter lyfter fram att en stor andel av de elever som är nyanlända i svenska skolan är elever som har flytt från krig och förtryck. Det innebär att dessa elever har med sig som även resultatet visar mycket saker i bagaget. Lähenperä (2004) lyfter fram att

det är en av den främsta anledningen till att lärare ska försöka skapa goda relationer med eleverna. Detta är dessutom något som samhällskunskapslärarna lyfter fram, relationskapande och trygghet som två viktiga faktorer för att undervisning ska kunna bedrivas med nyanlända elever.

Sammanfattningsvis är det viktigt ur ett interkulturellt perspektiv att utgå från en erfarenhetsbaserad undervisning som innebär att man får möjlighet att möta och uppleva andra människors kulturer. Detta främst för att det finns oskrivna regler som eleverna inte har möjlighet att ta till sig, eftersom varken de själva eller föräldrarna är socialiserade i det svenska samhället. Detta är betydelsefullt för att eleverna ska förstå, leva och känna sig delaktiga i samhället. En annan viktig del är att elever får grunda sig i hur andra kulturer tänker i syfte att värdera sin egen kultur och värderingar. Slutligen ska elever få möjlighet att bearbeta sin etnocentrism som innefattar tolkning av andra kulturer (Lahdenperä, 2004 s. 25).

Men för att elever ska få möjlighet att tolka och förstå andra kulturer är det viktigt att lärare är medvetna om vad kultur innebär. Lahdenperä (2004) lyfter exempelvis fram att kulturbegreppet innefattar så många olika delar som lärare måste vara bevandrade i för att kunna undervisa. Kulturbegreppet enligt Lahdenperä (2004) innefattar allt från normer och värderingar till relationer och kommunikation. Trots att det är omfattande är det betydelsefullt att samhällskunskapslärare är medvetna om vad kultur innebär för att säkerställa att de nyanlända eleverna får de kunskaper som krävs för att de ska kunna utvecklas och förstå varandra. Dock kräver de nyanlända eleverna även ett ökad språk- och kunskapsutveckling. Genom att använda sig av olika redskap i form av visualiseringsverktyg och diskussioner leder det till att elever ökar förståelsen. Enligt forskning och genomförd studie har det visat sig att visuella hjälpmedel i undervisningen är en god möjlighet att inkludera de nyanlända eleverna i undervisningen. Både Cho och Reich (2008) och Öberg (2016) lyfter fram att visuella hjälpmedel i undervisningen hjälper elever eftersom alla deras sinnen aktiveras vilket gör att de har lättare att ta till sig innehållet, även om språket brister.

Avslutningsvis ger samhällskunskapsämnet elever goda förutsättningar att utvecklas och bli en del av det nya samhället. Trots de utmaningar och svårigheter som både lärare och nyanlända elever får möta finns det flera och goda möjligheter. Genom ömsesidig respekt och förståelse där en vi känsla skapas, får varje enskild individ i skolan möjlighet att utvecklas och delta aktivt i samhället.

7.3 Slutsats och vidare forskning

Det har visat sig att samhällskunskapslärare upplever en del utmaningar i arbetet med nyanlända elever. Men trots de utmaningar som finns försöker de ständigt att hitta strategier och verktyg för att hjälpa och vägleda de nyanlända eleverna. De verktyg som har lyfts fram av samtliga samhällskunskapslärare förhåller sig väldigt tätt med tidigare forskning men även med det interkulturella perspektivet. För att de nyanlända eleverna ska lyckas med sin skolgång använder sig samhällskunskapslärare främst av ett samarbete med CFL och modersmåls lärare. Alla lärare är positiva och ser många fördelar med dessa samarbeten. Det är viktigt att lyfta fram att detta visar hur betydelsefullt det är med organisationsnivån. Därför bör aktiva lärare runt om i Sverige ta ställning och agera när de anser att behov av olika slag finns. För att

förändringar ska ske behövs agerande. Trots bristande språkkunskaper försöker samhällskunskapslärare genom tydlighet, modellering, användning av tidigare erfarenheter, visualiseringsverktyg, upprepning, grupparbeten samt diskussioner inkludera de nyanlända eleverna i samhällskunskapsundervisningen.

Resultatet av studien har visat att nyanlända elever upplever svårigheter med den samhällsbild och grundvärderingar som framkommer i undervisningen, eftersom det inte alltid förhåller sig till deras verklighet. Enligt *Lgr 11* ska samhällskunskapsämnet förbereda eleverna att bli delaktiga medborgare, men på grund av de svårigheter som finns blir det problematiskt. Studien visar även att samhällskunskapslärare har svårt att säkerställa en likvärdig utbildning eftersom det inte finns utrymme för de nyanlända elevernas kartläggning. När den informationen brister är det svårt att individanpassa undervisningen och de nyanlända eleverna får inte de förutsättningar de behöver få för att utvecklas. För att detta ska vara möjligt krävs ett interkulturellt förhållningssätt som innefattar samverkan, kulturell förståelse och ett respektfullt bemötande.

Därmed är krävs det mer forskning inom det svenska skolväsendet och specifikt i samhällskunskapsämnet, eftersom de fortfarande finns en del utmaningar och svårigheter i arbete med nyanlända elever. Därför bör framtida forskning undersöka *vad* och *hur* stöd ska ges till nyanlända elever och lärare. Detta för att minska stress hos berörda parter. Därav bör framtida forskning utforska lärar- och elevperspektivet i samhällskunskapsundervisningen eftersom det kan det leda till att fler verktyg och strategier identifieras. Det är viktigt att utforska både lärares- och elevers livsvärld och upplevelser kring det givna fenomenet. Ju mer synvinklar och perspektiv desto mer underlag att analysera.

Trots att samhällskunskapslärarna upplever oro, stress och tidsbrist i arbetet med nyanlända elever gör de allt i sin makt för att de nyanlända eleverna ska känna sig inkluderade. För att påvisa detta vill jag avsluta denna studie med ett citat av en samhällskunskapslärare som visar på ömsesidig respekt och förståelse för de nyanlända eleverna vilket går i linje med det interkulturella perspektivet:

[...] De är människor som alla andra, det gör väl ingenting att de har en annan bakgrund. De är bara människor, jag är inte så intresserad av vilket hemland eller vart deras föräldrar kommer ifrån. De är mina elever och de ska ha samma undervisning som vem som helst. (Kalle)

Detta visar på vikten av att nyanlända elever behöver en trygg och säker vuxen som eleverna kan lita på och på så sätt bli en del av gemenskapen och den nya kontexten.

9. Referenslista

Asllani, L. & Larsson, L. (2018). *Resan in i ett nytt utbildningsystem. En litteraturstudie om nyanlända elevers inkludering i samhällskunskapsämnet för årskurs 4–6*. Självständigt arbete, Jönköping University, Högskolan för lärande och kommunikation, hämtad från <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1199929/FULLTEXT01.pdf>

Avery, H. (2016). At the bridging point: tutoring newly arrived students in Sweden. *International Journal of Inclusive Education*, 21, 404–415.

Bengtsson, J. (2013). "With the Lifeworld as Ground. A Research Approach for Empirical Research in Education: The Gothenburg Tradition". *The Indo-Pacific Journal of Phenomenology* 2013, 13, 1–18.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Bunar, N. (red) (2015). *Nyanlända och lärande-mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur.

Cho, S. & Reich, G.,A. (2008). New Immigrants, New Challenges: High School Social Studies Teachers and English Language Learner Instruction. *The social studies*, 99, 235–242.

Dabach B., D. & Fones, A. (2016). Beyond the "English Learner" Frame: Transnational Funds of Knowledge in Social Studies. *International Journal of Multicultural Education*, 18.

Ekendahl, I.; Nohagen, L. & Sandahl, J. (2015) *Undervisa i samhällskunskapen ämnesdidaktiskt introduktion*. Stockholm: Liber.

Grieve, M., A & Haining, I. (2011). Inclusive practice? Supporting isolated bilingual learners in a mainstream school. *International Journal of Inclusive Education*, 15, 763–774.

Hedegaard, M. (2006). Cultural minority children's learning within culturally-sensitive classroom teaching. *Pedagogy, Culture and Society*, 11, 133–152.

Gibbons, P. (2010). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. 3. uppl. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Gustavsson, Bernt (2000). *Kunskapsfilosofi: Tre kunskapsformer i historisk belysning*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Lahdenperä, P. (Red.). (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Larsson, S. (1986/2010). *Kvalitativ analys exempel fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red.). 2016. *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lorentz, H. (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats*. Att tillämpa interkulturell pedagogik. Lund: Studentlitteratur AB.

Långström, S., & Virta, A. (2016). *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*. Lund: Studentlitteratur AB

Niholm, C. (2006). Inkludering av elever i behov av särskilt stöd. Vad betyder det och vad vet vi. *Myndigheten för skolutveckling. Forskning i fokus*, 28.

Odenstad, C. (2018). *Medborgarkunskap i fokus: Samhällskunskapsundervisning för nyanlända*. (Doktorsavhandling, Karlstad University Studies, Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap).

Ryter, D. (2011) Improving Participation in a Pluralistic Democracy through a Cosmopolitan Approach to Social Studies Education. *Journal of International Social Studies*, 2, 1–13.

Skolinspektionen (2009). *Utbildning för nyanlända elever – rätten till god utbildning i en trygg miljö*. Stockholm. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2009/nyanlanda/nyanlanda-elever.pdf>

Skolverket (2016). *Utbildning för nyanlända elever*. Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Elanders Sverige AB. Stockholm.

Skolverket (2017a). *17 000 fler nyanlända i grundskolan*. Hämtad 3 april 2019, från <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2017-03-23-17-000-fler-nyanlanda-i-grundskolan>

Skolverket (2017b). *Organisera för nyanlända elever*. Hämtad 10 April, 2019, från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/lorande/nyanlandas-lorande/organisera-for-nyan-landa-elev>

Skolverket (2019). *Nyanländas rätt till utbildning*. Hämtad 4 april 2019, från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/nyanlandas-ratt-till-utbildning>

SFS 2010:800 *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Taylor, S. & Sidhu K., R. (2012). Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 16, 39–56.

Utbildningsdepartementet (2017). U2017/00300/S. *Uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända barn och elever och vid behov för barn och elever med annat modersmål än svenska*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer: inom humanistisks-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wallace, C. (2011). School of Immigrants: How New Arrivals become Pupils in a Multilingual London School. *Language and intercultural communication*, 11, 97–112.

Bilaga 1 – Samtyckesbrev

Hej!

Jag heter Leunora Asllani och är grundlärarstudent i Jönköpings universitet. Inom kort kommer jag att påbörja mitt examensarbete då jag läser min sista termin. Inom detta arbete har jag valt att undersöka hur grundskolelärare arbetar med att inkludera nyanlända elever i samhällskunskapsundervisningen. Detta eftersom jag anser att det är ett aktuellt ämne och det hade varit givande för många aktuella lärare att få tips och idéer för hur man kan hantera de olika utmaningar som kan uppstå i arbete med nyanlända elever i samhällskunskapsämnet.

Jag skulle därmed vara väldigt tacksam om du/ni kunde tänka er att hjälpa mig med detta genom att delta i en intervju.

Allt inspelat material kommer att aidentifieras och ni kommer att vara anonyma. Materialet kommer endast att användas som underlag för mitt examensarbete.

Om du har frågor om intervjun, hör gärna av dig.

Hälsningar,

Leunora

Kontaktuppgifter

Asllani, Leunora – Asllanileonora@hotmail.com

Kan du tänka dig att delta i studien?

- Ja, jag har tagit del av ovanstående information och accepterar att delta i intervjun.*
- Nej, jag har tagit del av ovanstående information och vill inte delta i intervjun.*

Namn:

Namnförtydligande:

E-mejl:

Bilaga 2 – Tematisering intervjufrågor

